

UiO: Open Access Kartlegging og analyse

If Gold OA is to take place in the next few years it can only come about via the major publishers massively converting their portfolios of established journals, not via authors choosing outlets among newly started OA journals.

Björk, B.-C. (Learned Publishing, 2016, 29: 131–134.) DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/leap.1021>

Stine Marie Barsjø

Håvard Kalle Riis

Herman Strøm

Innholdsfortegnelse

1	Anbefalinger	4
1.1.	Forslag til tiltak	5
2	Bakgrunn og begrunnelse for prosjektet.....	6
2.1.	Hvorfor Open Access	6
2.2.	Organisering av Open Access-arbeidet	6
2.3.	Hva skjer internasjonalt?	7
2.4.	Berlin 12 og UiO.....	8
3	Publiseringsmønstre og siteringer.....	9
3.1.	Andel Open Access-publikasjoner	9
3.2.	Open Access og bibliometriske indikatorer.....	10
4	Kostnadsfordeling.....	12
4.1.	Kostnader Gull Open Access.....	12
4.2.	Kostnader Grønn Open Access	15
4.3.	Kostnadsutvikling og forhandlinger / abonnementsavtaler.....	17
5	Vedlegg.....	21
5.1.	Ordliste	21
5.2.	Open Access-politikk ved UiO.....	23
5.3.	Publisering	24
5.4.	Publiseringsfondet.....	35
5.5.	Grønn Open Access - arbeidsprosess	43
5.6.	Open Access-avtaler	43
5.7.	E-ressurser – kostnader og bruk.....	47
5.8.	Høringssvar Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater.....	50

1 Anbefalinger

Universitetet i Oslo har som mål at forskningsresultater skal være åpent tilgjengelige for alle, og vedtok i 2011 en [politikk for Open Access](#). Videre har UiO ved å undertegne [Expression of Interest in the Large-scale Implementation of Open Access to Scholarly Journals](#) (heretter B12-Eol), sluttet seg til arbeidet med å endre finansieringsmodell for tilgang til og publisering av vitenskapelige publikasjoner («[Transformation Roadmap](#)»).

Det nasjonale Open Access-arbeidet har det siste året fått økt fokus via rapporten [Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater](#). Det forventes at Regjeringen vil vedta nye retningslinjer i løpet av 2017.

Med dette som bakgrunn ble prosjektet "UiO: Open Access" etablert for å øke forståelse og kunnskap om dagens publiseringsmønstre og kostnadsfordelinger, slik at UiO får et godt grunnlag for videre arbeid med Open Access samt sikrer at UiO kan være en pådriver i nasjonale og internasjonale fora.

Prosjektleder har vært Håvard Kolle Riis (Universitetsbiblioteket), med Stine Marie Barsjø (Universitetsbiblioteket) og Herman Strøm (Avdeling for fagstøtte) som en del av prosjektgruppen. Prosjekteier har vært Johannes Falk-Paulsen (Strategiansvarlig systemeierskap), som har ledet Styringsgruppen bestående av Petter Laake (Leder Bibliotekstyret), Bente R. Andreassen (Bibliotekdirektør) og Hanna Ekeli (Direktør Avdeling for fagstøtte).

Prosjektmandatet ble godkjent av Rektoratet 20. juni 2016 og rapport ble levert til Rektoratet 16.mars 2017.

Anbefalinger og forslag til tiltak gis i kapittel 1. Kapittel 2 gir bakgrunn og begrunnelse for prosjektet. Kapittel 3 ser på publiseringsmønstre ved UiO og kapittel 4 beskriver kostnadsfordeling ved UiO.

- Det ble publisert 11191 vitenskapelige artikler i abonnementstidsskrifter og 2086 (16 % av total) i Gull Open Access-tidsskrifter i perioden 2013-2015
- 12 % av alle vitenskapelige tidsskriftartikler publisert i perioden 2013-2015 er tilgjengelige i DUO vitenarkiv. Omtrent halvparten av disse artiklene er publisert i Open Access-tidsskrifter
- Artikler publisert i Open Access-tidsskrifter ble i perioden 2013-15 i gjennomsnitt sitert *mindre* enn artikler i tradisjonelle abonnementstidsskrifter
- Publiseringfondet støttet 425 vitenskapelige artikler og 16 bokutgivelser til en total kostnad på 8,3 millioner i perioden 2014-2016
- Mye tyder på at det ble brukt lite midler til publiseringstøtte på enhetene i perioden 2014-2016
- Sentralt på UiO er det brukt 860 000,- på Open Access-avtaler, -medlemskap og -støtteordninger i perioden 2014-2016.
- FRITT-tjenesten har hatt stor vekst i perioden 2013-2016 og har p.t. 16 tidsskrifter i porteføljen
- Kostnaden for abonnementstidsskrifter var på 142 millioner kroner i perioden 2013-2015

- Abonnementstidsskrifter har hatt en gjennomsnittlig årlig og kumulativ prisstigning på henholdsvis 8,7 % og 28 % i perioden 2014-2016
- Det ble lastet ned 9,7 millioner fulltekstartikler i perioden 2013-2015

1.1. Forslag til tiltak

Videre arbeid nasjonalt og internasjonalt

- Det er fortsatt publisering i tradisjonelle tidsskrifter som blir mest sitert og gir størst uttelling med dagens finansieringssystem og fagtradisjoner. Som analysen i rapporten indikerer, er det motsatte tilfelle for de fagmiljøene som har fått konvertert sine sentrale tidsskrifter til Open Access.
Det er nødvendig med en full overgang til Open Access, altså en «flipping» av dagens vitenskapelige tidsskrifter, for at Open Access-publisering skal være et reelt og attraktivt alternativ for flesteparten av forskerne ved UiO.
- Forlagenes markedsrett har ført til eksplosiv prisvekst og liten suksess med overgang til Open Access. Dette har ført til økt press på institusjonenes mediebudsjetter, med det resultatet at forskere og studenter står i fare for å miste tilgang til viktige tidsskrifter. For å få til endring er det nødvendig å profesjonalisere forhandlingene og sikre politisk og faglig forankring til å ta kampen mot forlagene. I tillegg er det vesentlig med nasjonalt og internasjonalt samarbeid og koordinering for å lykkes.
UiO må styrke sin forhandlings situasjon mot spesielt de store internasjonale forlagene for å kunne endre dagens finansieringsmodell for vitenskapelige tidsskrifter.

Tiltak 1: UiO tar initiativ til et symposium med rektorer fra nordiske universiteter for å utarbeide en felles strategi for arbeidet med Open Access. Representanter fra Tyskland og Nederland inviteres for å informere om Open Access-arbeidet i disse landene.

Tiltak 2: UiO tar initiativ til å evaluere forhandlingene i samarbeid med BOTT.

Videre arbeid UiO

- UiO har siden 2013 hatt en Grønn Open Access-politikk, og har via arbeidsavtaler og klare anbefalinger oppfordret til egenarkivering av forskningsresultater fra UiO. Likevel viser rapporten at kun 12% av alle publiserte artikler ved UiO er tilgjengelig i DUO vitenarkiv.
Dette viser at UiOs Open Access-politikk ikke har fungert etter hensiktene.
- Publiseringfond har vært et effektivt verktøy og insentiv for å øke Open Access-publisering ved UiO og kan ha en viktig funksjon i overgangsperioden til Open Access som vi er inne i. **Imidlertid er ikke institusjonelle publiseringfond en økonomisk bærekraftig modell når Open Access-publisering når et visst nivå.**
- Etter oppstart i 2009, drifter FRITT i dag 16 tidsskrifter. I 2017 vil tjenesten bli oppgradert til ny og moderne plattform, samtidig som vi planlegger oppstart av en strategisk gjennomgang av tjenesten

for å avgjøre videre arbeid og eventuelle satsinger. FRITT må også ses i sammenheng med NÅHST (Nasjonale åpne humaniora- og samfunnsvitenskapelige tidsskrift) og finansiering og støtterordninger for tidsskrifter i denne modellen.

Tiltak 3: UiO evaluerer Open Access-politikken fra 2011, samt rutiner, ressurser, tjenester og struktur for Open Access-arbeidet ved institusjonen. Dette må gjøres etter at nasjonale retningslinjer er vedtatt.

Tiltak 4: UiO evaluerer om og eventuelt i hvilken form publiseringsfondet skal videreføres.

2 Bakgrunn og begrunnelse for prosjektet

2.1. Hvorfor Open Access

Open Access innebærer fri, online tilgang til forskningsresultater. Dette oppnås enten ved at forskningsresultater publiseres i Open Access-tidsskrifter, som gir fri bruksrett for alle, eller ved at forskningsarbeider lastes opp og gjøres tilgjengelig i åpne vitenarkiv.

Resultater fra offentlig finansiert forskning bør være allment tilgjengelig. Mesteparten av dagens forskningslitteratur publiseres i abonnementsbaserte tidsskrifter, som gjør at tilgangen begrenses av betalingsbarrierer.

Både Norges forskningsråd og EU krever at resultater fra forskningen de finansierer skal gjøres åpent tilgjengelig. Norske myndigheter har gitt sin prinsipielle tilslutning til Open Access i de to siste forskningsmeldingene (senest Meld. St. 18 (2012-2013), Lange linjer – kunnskap gir muligheter).

Det er i dag bred enighet om at Open Access vil kunne bidra til å effektivisere forskningen, og samtidig stimulere kunnskapsøkonomien ved å gi flere brukergrupper tilgang til kvalitetssikret vitenskapelig litteratur.

Forskere vil oppnå større spredning av egne resultater, og vil lettere få tilgang til andres. Finansierende institusjoner vil få større utbytte fra sine investeringer. Kunnskapsbedrifter vil ha fri tilgang til aktuell forskning. Fagpersoner, f.eks. helsepersonell, jurister, eller privatpersoner med faglige interesser, vil lettere kunne holde seg faglig oppdatert. Forskningsinstitusjoner vil kunne samle sin produksjon i elektroniske arkiv og synliggjøre sine ansattes forskningsarbeider.

2.2. Organisering av Open Access-arbeidet

Per februar 2017 er ansvaret for OA ved UiO lagt til UB. Open Access-teamet ved UiO består av 3 årsverk fra UB og 0,3 årsverk fra AF. Arbeidet med Open Access har faglig forankring via linjen, da Bibliotekdirektøren er en del av Dekanetet og rapporterer til Rektoratet. Kontakten ut til fakultetene går også via CRISStin-nettverket, som AF er ansvarlig for, og de fagansvarlige ved UB.

Som det fremgår av rapporten, er arbeidet med Open Access tett knyttet til finansieringsmodellen for vitenskapelig publisering, og det er dermed viktig at arbeidet knyttes tett til forhandlingene med forlag og leverandører. Open Access-team og Forhandlings-team ved UiO har noe samarbeid i dag, men det er viktig at dette arbeidet blir styrket og mer integrert fremover.

2.3. Hva skjer internasjonalt?

Max Planck Society arrangerte i desember 2015 Berlin 12-konferansen. Hovedtema var å diskutere hvordan man så fort som mulig kan nå målsetningen om fullstendig åpen tilgang til vitenskapelige tidsskriftsartikler. 96 deltakere fra 19 land (Asia, Europa og Nord-Amerika) deltok i diskusjonene.

På konferansen ble rapporten *Disrupting the subscription journals' business model for the necessary large-scale transformation to open access* (heretter Transformation-rapporten) (<http://dx.doi.org/10.17617/1.3>) presentert og diskutert. En av hovedtesene i rapporten er at det finnes tilstrekkelig med penger i det globale publiseringssystemet for en overgang til Open Access og at det er nødvendig med en transformasjon fra en abonnementsbasert til en Open Access-basert modell.

Transformation-rapporten har sett på tall fra forskjellige markedsrapporter og -analyser. Analysene gjør det mulig å anslå at inntektene hos akademiske tidsskrifter ligger på om lag € 7,6 milliarder. Transformation-rapporten estimerer videre at 1,5-2 millioner vitenskapelige artikler utgis årlig. Det vil si at hver artikkel har en prislapp et sted mellom EUR 3800-5000. Gjennomsnittsprisen på reelle APC'er ligger på under EUR 2000 pr artikkel.

I EUs forskningsprogram Horizon 2020 er det et [krav at alle forskningsresultater skal gjøre åpent tilgjengelig](#). 27. mai 2016 vedtok EUs [Competitiveness Council \(COMPET\)](#), der ministre med ansvar for forskning og innovasjon møter, at [alle europeiske vitenskapelige artikler skal være åpent tilgjengelig fra 2020](#).

I Nederland er arbeidet med Open Access forankret på ministernivå, med et klart [mandat mot Gull Open Access](#). Målet er at 100% av alle forskningsresultater skal være åpent tilgjengelig innen 2024. Association of Universities in the Netherlands ([VSNU](#)) har fått ansvaret for arbeidet, hvor viktigste oppgave er å forhandle frem Open Access-avtaler med forlag og leverandører.

I Tyskland har et konsortium av 60 universiteter gått sammen for å forhandle Open Access-avtaler ([Prosjektet DEAL](#)). Per februar 2017 er det brudd i forhandlingene med Elsevier med den konsekvens at forskere og studenter risikerer å [miste tilgang til Elseviers tidsskrifter](#). Dette er et drastisk, men helt nødvendig tiltak for å forhandle frem bedre betingelser og pris med de store forlagene. Skal vi følge denne modellen ved UiO, i Norge eller de nordiske landene, er det vesentlig at prosessen har en klar faglig og politisk forankring. Det skal bli svært interessant å følge utviklingen videre.

I [Finland](#) og [Storbritannia](#) har det vært satt i gang liknende initiativ med varierende suksess.

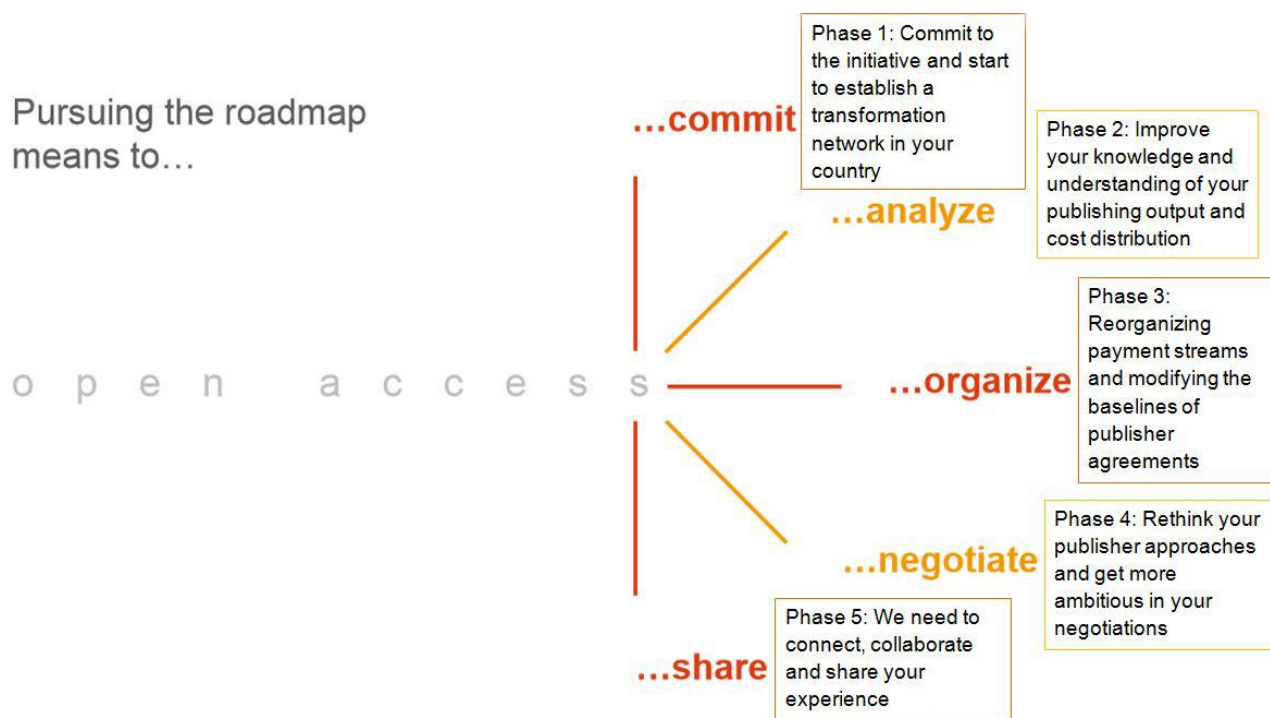
Dette tyder på at det er et klart momentum i arbeidet med flipping av modellen, og at flere tunge aktører har gjort viktige og nødvendige grep for å endre maktbalansen mellom forlagene og universitetene.

2.4. Berlin 12 og UiO

Ved å undertegne B12-Eol har UiO sagt seg enig i følgende punkter:

- We aim to transform a majority of today’s scholarly journals from subscription to OA publishing in accordance with community-specific publication preferences. At the same time, we continue to support new and improved forms of OA publishing.
- We will pursue this transformation process by converting resources currently spent on journal subscriptions into funds to support sustainable OA business models. Accordingly, we intend to re-organize the underlying cash flows, to establish transparency with regard to costs and potential savings, and to adopt mechanisms to avoid undue publication barriers.
- We invite all parties involved in scholarly publishing, in particular universities, research institutions, funders, libraries, and publishers to collaborate on a swift and efficient transition for the benefit of scholarship and society at large.

UiO vil også være representert på Berlin13-konferansen som arrangerer 21.-22. mars 2017.

Illustrasjon 2.1: “Transformation Roadmap” fra Berlin 12-konferansen

3 Publiseringsmønstre og siteringer

3.1. Andel Open Access-publikasjoner

I perioden 2013-15 ble det publisert 13277 vitenskapelige artikler ved UiO. UiOs Open Access-politikk krever at personer ansatt etter 4. juli 2013 plikter å avlevere en postprint-versjon av vitenskapelige artikler til DUO vitenarkiv, og oppfordrer samtidig alle ansatte om å etterfølge dette prinsippet. Til tross for dette ble kun 1383 (12 %) av disse 13277 artiklene lastet opp til DUO vitenarkiv fra CRISTin. Omtrent halvparten av de avleverte artiklene ble publisert i Open Access-tidsskrifter. Totalt 1149 av de opplastede artiklene har forfattere fra enten Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet eller Det medisinske fakultet. Se tabell 3.2 (vedlegg 5.3) for oversikt over alle fakultetene.

Det lave antallet artikler som har blitt lastet opp til vitenarkivet viser at UiOs Open Access-politikk ikke har særlig stor oppslutning blant de vitenskapelig ansatte. Manglende oppfølging av politikken har mange ulike årsaker:

- Mye tyder på at det er manglende kunnskap ved enhetene og blant forskerne om politikken og hvordan man skal følge den opp i praksis.
- Politikken omhandler postprint, og det er motvilje mot å egenarkivere og eksponere postprint blant en del forskere. Dette skyldes at postprint vanskelig kan siteres og ikke nødvendigvis er helt lik versjonen som ble publisert i tidsskriftet
- Det kan være problematisk å få tak i postprint når man ikke er korresponderende forfatter.
- Lange embargoperioder gjør at forskere ikke oppfatter egenarkivering av postprint i vitenarkiv som relevant.
- Opplasting beskrives i mange tilfeller som unødvendig administrativt arbeid.
- Det er ingen insentiver i forbindelse med politikken, verken «pisk eller gulrot».
- Det eksisterer ingen nedfelte planer for hvordan politikken skal følges opp. Dette overlates til den enkelte enhet og til enkeltforskere.
- Det er et omfattende arbeid å nå alle med informasjon og holde alle oppdatert, det være seg via nettsider, møtevirksomhet og nettverk.

I perioden 2013-15 publiserte UiOs forskere artikler i hele 4272 ulike tidsskrifter. 473 av disse tidsskriftene stod på Directory of Open Access Journals (DOAJ) listen i 2016.¹

Av totalt 13277 vitenskapelige artikler i perioden ble 2086 (16 %) publisert i Open Access tidsskrifter.² Andelen artikler som er publisert i Open Access-tidsskrifter varierer en del fra fakultet til fakultet. Dette

¹ Se vedlegg 5.3 (tabell 3.9) for oversikt over de 10 mest brukte Open Access tidsskriftene.

² Vi har tatt utgangspunkt i lister fra Directory of Open Access Journals (DOAJ) lastet ned i 2016 og koblet disse med data fra CRISTin for perioden 2013-15. Tidsskrifter som var definert som Open Access av DOAJ i 2016 var ikke nødvendigvis åpne i 2013-15, men vi har ikke hatt tilgang på DOAJ-lister fra tidligere år.

skyldes nok i stor grad at en del fagområder fremdeles ikke har særlig mange tidsskrifter som er Open Access. Ved Det medisinske fakultet ble 1136 artikler publisert Gull Open Access. Dette tilsvarer 22 % av fakultetets totale antall artikler. De andre store fakultetene hadde mellom 10 og 15 % Gull Open Access. Se tabell 3.4 (vedlegg 5.3) for fakultetsvis oversikt.

3.2. Open Access og bibliometriske indikatorer

Det er gjort en del forskning på om Open Access-publisering gir en siteringsfordel, men resultatene spriker i alle retninger.³ De fleste er likevel enige om at det er store fagforskjeller, og at en forutsetning for at man publiserer Open Access og blir sitert er tilgang på gode og relevante Open Access-tidsskrifter innen ens fagområde.

I siteringsanalysen har vi benyttet to indikatorer: *gjennomsnittlig siteringshyppighet sammenliknet med verdensgjennomsnittet, og andel artikler blant verdens ti prosent mest siterte artikler innenfor et gitt fagområde.*⁴

Siteringsanalyser har blitt gjennomført på institusjonsnivå, samt for Det matematisk naturvitenskapelige fakultet (MN), Det medisinske fakultet (MED) og Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV). Det har ikke vært hensiktsmessig å gjøre noen siteringsanalyse for HF ettersom humaniora er et fagområde som har svært dårlig dekning i bibliometriske databaser.

Det er vanskelig å påvise noen sammenheng mellom avlevering til vitenarkiv og siteringer, ettersom det er artikkelen i tidsskriftet som siteres og ikke versjonen av artikkelen som finnes i et vitenarkiv. Men mye forskning peker på at avlevering til vitenarkiv øker synligheten til artikler, og dermed sannsynligheten for at de blir sitert. Det er ikke mulig ut ifra våre data å konkludere med at avlevering til vitenarkiv gir en direkte siteringsfordel, men rapportene fra SciVal viser at artikler avlevert til DUO hadde en mye høyere score på indikatoren *gjennomsnittlig siteringshyppighet* enn artikler som ikke ble avlevert. De to gruppene artikler hadde lik score på indikatoren *ti prosent mest siterte*. Den høye scoren for artikler lastet opp i DUO skyldes i stor grad artiklene fra MN. De avleverte artiklene ved MN gjør det i snitt bedre på siteringsindikatorerne enn andre artikler, mens de avleverte artiklene ved MED og SV gjør det omtrent likt. Se figurene 3.1 til 3.5 (vedlegg 5.3) for siteringsrapporter for UiO og de tre fakultetene.

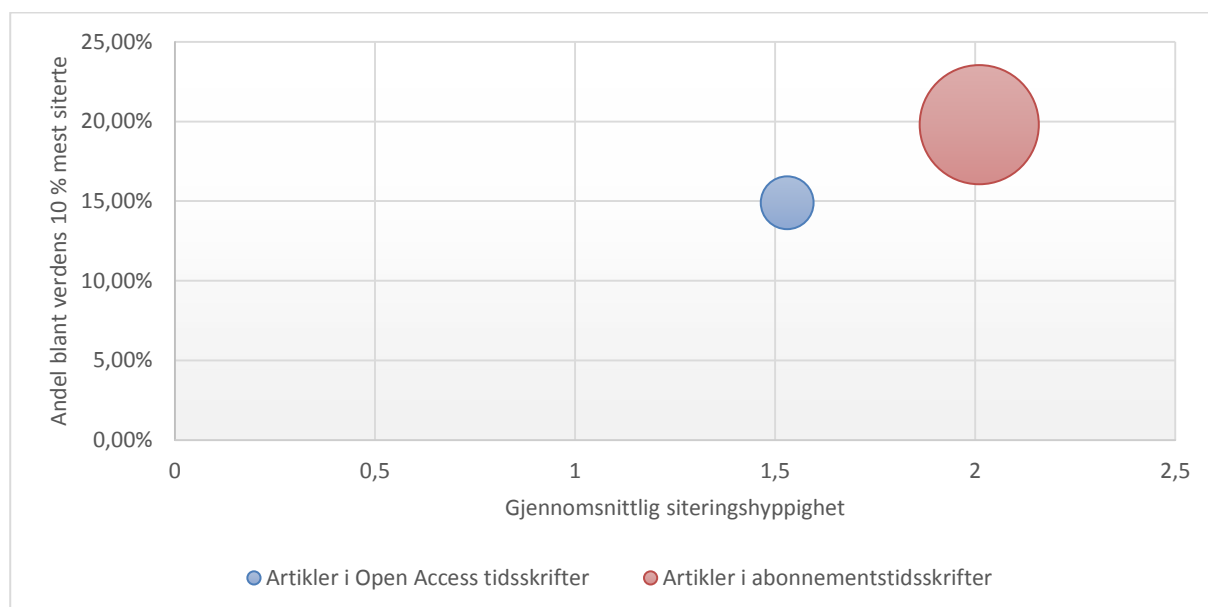
Siteringsanalyser av artikler publisert i Open Access-tidsskrifter er mer presise enn analyser av grønn Open Access publisering.⁵ Gull Open Access publikasjoner fra UiO i perioden 2013-2015 ble i gjennomsnitt sitert *mindre* enn artikler publisert i abonnementstidsskrifter. Datamaterialet viser at det er store forskjeller

³ For en oversikt over forskning på dette, se http://sparseurope.org/oaca_table/ og <http://opcit.eprints.org/oacitation-biblio.html>

⁴ I analyseverktøyet SciVal kalles disse indikatorene *Field-Weighted Citation Impact* og *Outputs in top 10 percentile*. Se vedlegg 5.3 for definisjon av disse indikatorene.

⁵ Som nevnt er omtrent halvparten av artiklene som er lastet opp i DUO publisert i et Open Access tidsskrift.

mellom fagområder, men å publisere i Open Access-tidsskrifter gir for de fleste fagområder ikke noen statistisk siteringsfordel, snarere tvert imot.⁶

Denne figuren viser forskjellen mellom artikler publisert i Open Access-tidsskrifter og artikler i abonnementstidsskrifter målt med to velkjente bibliometriske indikatorer. Den er laget med utgangspunkt i data eksportert fra CRISTin til SciVal. Analysen er gjort i SciVal. Datasettet inneholder 1730 artikler i Open Access-tidsskrifter og 8804 artikler fra abonnementstidsskrifter. Dette gjenspeiles i boblestørrelsen. Se tabell 3.5 (vedlegg 5.3) for en oversikt over dekningsgrad i de ulike datasettene.

For UiO under ett har Open Access-artikler blitt 53 % mer sitert enn verdensgjennomsnittet (1,53 på indikatoren *gjennomsnittlig siteringshyppighet*). Artiklene fra abonnementstidsskrifter har blitt sitert omtrent dobbelt så mye som verdensgjennomsnittet (*gjennomsnittlig siteringshyppighet* på 2,01).⁷

257 av UiOs gull Open Access-artikler er blant verdens 10 % mest siterte. Dette utgjør 14,39 % av artiklene publisert i Open Access-tidsskrifter. Videre er 1743 av artiklene publisert i abonnementstidsskrifter blant verdens 10 % mest siterte. Dette utgjør 19,8 % av de publiserte abonnementsartiklene.⁸

Abonnementsartiklene har altså en høyere score målt med begge de to bibliometriske indikatorene vi har benyttet. Det er vanskelig å si hva dette kommer av. En forklaring kan være at forskere fremdeles sender det de oppfatter som sine beste arbeider til tradisjonelle abonnementstidsskrifter som har vært anerkjent som de beste innenfor sine fagområder i mange år. Det kan også være at Open Access-tidsskrifter

⁶ Vi har ikke gjort noen forsøk på å identifisere artikler som er publisert med hybrid Open Access.

⁷ Verdensgjennomsnittet er 1.

⁸ Verdensgjennomsnittet er 10 %.

fremdeles er relativt nye, og at forskningen som blir publisert der derfor ikke får like mange lesere – og dermed også færre siteringer.

Det er viktig å merke seg at det er store fagforskjeller når det kommer til hvor mye artikler fra Open Access-tidsskrifter siteres. Ved MN er det liten forskjell på artikler fra Open Access-tidsskrifter og andre tidsskrifter med hensyn til siteringer. Ved Fysisk institutt ved MN gjør artikler fra Open Access-tidsskrifter det faktisk bedre på begge indikatorene enn andre artikler. Dette skyldes nok i stor grad at fagmiljøene innenfor fysikk har jobbet for å få sentrale tidsskrifter i faget Open Access gjennom prosjekter som SCOAP3.⁹ Ved MED og SV får artikler fra Open Access-tidsskrifter svært mye dårligere score enn andre artikler på begge siteringsindikatorene. Se figurene 3.6 til 3.9 (vedlegg 5.3) for oversikter på fakultetsnivå.

4 Kostnadsfordeling

4.1. Kostnader Gull Open Access

Publiseringsfond ved UiO

Fondet ble opprettet i 2013 av UB. En gunstig valutasituasjon gjorde det mulig å sette av 500.000,- til Open Access-publisering. Retningslinjer ble utarbeidet ved å se til retningslinjer hos andre norske publiseringsfond. I 2014 ble fondet gjort om til fast budsjettpost ved UiO, etter hvert pålydende 2,5 millioner.

Tanken bak fondet var å sette fokus på og øke interessen for Open Access-publisering ved UiO. Flere norske universiteter og høyskoler hadde da opprettet egne fond. Universitetet i Tromsø lanserte sitt fond allerede i 2011.

Tall og fakta

I perioden 2014-2016 har fondet 636 godkjente artikkelsøknader, hvorav 424 artikler er publisert og betalt. 25 bokutgivelser er godkjent, 16 av disse er utgitt. Til sammen er 8,3 millioner kroner utbetalt fra publiseringsfondet til publisering.

Fra 2014 til 2015 var det en dobling i antall godkjente søknader. For 2015 og 2016 er tallet nesten uforandret, men 2016 gjelder kun frem til medio oktober. Da var det ikke lenger mulig å søke fondet, fordi avsatte midler var brukt opp.

Forskere fra Det medisinske fakultet er den største søkergruppen på artikler, men forskere fra Det humanistiske fakultet har flest boksøknader.

⁹ <https://scoap3.org/>

For artikkelpublisering ser vi at humsam-fagene, spesielt humaniora, har færre Open Access-muligheter enn fagområdene innen medisin, realfag og teknologi. Det er også mindre utbredt med APC (article processing charge) i humaniora-tidsskrifter.

Publiseringsfondet har vist seg å være et viktig tilbud for mange forskere. Likevel må tjenesten først og fremst ses på som et stimuleringsiltak, og ikke en varig ordning.

Publiseringsfondet har fast bevilgning på 2,5 millioner. I tillegg kan UiO i 3 år til søke Forskningsrådet om midler fra STIM-OA (Stimuleringsiltak for åpen publisering. Se vedlegg 4). I 2016 fikk fondet 1 million fra STIM-OA. Gitt at fondet mottar omtrent samme beløp de neste 3 årene, vil fondets årlige budsjett være på 3,5 millioner til og med 2019.

For å dekke dagens behov, må budsjettposten for publiseringsfondet være på 6 millioner. 300 artikler koster omtrent 5 millioner. Bøker kommer i tillegg. Det ble søkt om økt finansiering høsten 2016, men søknaden ble avslått.

Se vedlegg 4 for mer informasjon om publiseringsfondet.

Publiseringsavgift, artskode 6822

Det betales for Open Access-publisering på UiO utover det som blir utbetalt fra fondet. Artskoden 6822 skal brukes for «Publiseringsavgift av artikler i tidsskrifter». Det fins ingen nærmere spesifisering eller forklaring på artskoden enn dette. Tabellen under viser utbetalinger på UiO der artskode 6822 er brukt. For de tre siste årene har fondet i gjennomsnitt dekket 50 % av total utbetaling hvert år.

ENHETER	2013	2014	2015	2016
UiOs publiseringsfond	345 623	930 712	2 388 499	4 973 117
JUS	42 058	96 942	6 696	39 839
HF	11 798	104 709	68 733	202 115
MN	605 082	568 741	1 141 610	855 185
OD	32 623	40 061	40 457	94 848
SV	35 184	160 633	110 912	173 333
UV	0	0	0	170 000
Muséene	3 750	400	119 115	33 279
Med.fak.	329 513	827 651	947 976	1 024 638
Andre enheter	61986	75626	104881	56325
TOTALT	1 467 616	2 805 473	4 928 879	7 622 680
TOTALT uten publiseringsfondet	1 121 993	1 874 761	2 540 380	2 649 563

Tabell 4.1: Bruk av artskoden 6822 på UiO i årene 2013-2016. Beløpene er inkl MVA.

Kommentarer til tallene:

- Artskoden er flere steder brukt til utgifter relatert til artikkelskriving og -publisering, men ikke selve publiseringsavgiften. Dette er utgifter som like gjerne kan være knyttet til publisering hos abonnementstidsskrifter. Eksempler er BONO, språkvask, copyrightavgift, oversettelse.
- Utgifter hos enhetene kan senere ha blitt refundert fra UiOs publiseringsfond (UB). Det vil derfor være noen dobbeltposteringer.
- Open Access-bøker er inkludert i UBs tall.

Ved å se på prosjektnumrene, er det mulig å danne seg et bilde av hvordan 6822 er finansiert. Dette er en grov inndeling for 2016 (med 2015-tall i parentes):

- EU 139 720,- (424 366,-)
- NFR 637 296,- (726 307,-)
- annen ekstern finansiering 809 128,- (462 851,-)

Konklusjon: Med tanke på at beløpene i tabell 1 ikke bare er betaling av APC, men også andre utgifter, brukes det ikke mye penger til Open Access-publisering på UiO.

Publiseringsstøtte på UV-fakultetet

Det utdanningsvitenskapelige fakultet har et satsningsområde knyttet til Open Access, og i perioden 2014-16 ble det i den forbindelse gjennomført et prosjekt. Fakultetet ønsket at artikler publisert i nivå 2-tidsskrifter skulle frikjøpes slik at artiklene ble åpent tilgjengelig for alle. Satsingen er basert på sentrale stimuleringsmidler på fakultetet. Den enkelte forsker tar kontakt med egen enhets forskningsadministrasjon som bistår med det administrative. Se de fakultære retningslinjene <http://www.uv.uio.no/forskning/om/open-access/retningslinjene.html>

Fakultetet vil vurdere satsningen, men har erfaring for at ordningen ble svært ønsket etter hvert som den ble bedre kjent i miljøet.

Beløpene for frikjøp varierer mellom NOK 18.000 og 23.000 pr artikkel. Fakultetet vil vurdere videreføring også for 2017, og avklaring vil komme i nær framtid.

FRITT – Frie tidsskrifter fra UiO

[FRITT](#) er en Open Access-publiseringsjeneste for forskere og studenter ved UiO. Tjenesten ble etablert i 2009 og drives av UB. USIT bistår med teknisk drift. For å bruke FRITT kreves det at tidsskriftene skal være åpent tilgjengelige og publiserte artikler skal i hovedsak være vitenskapelige. Tidsskriftene forventes også etter noe tid å bli godkjent på nivå 1 i DBH (Database for statistikk om høgre utdanning).

På UB er 0,7 årsverk knyttet til arbeidet med FRITT. Vi har ikke oversikt over hvor mye ressurser som brukes på FRITT-tidsskriftene ute på enhetene.

FRITT er for tiden i sterk vekst og per februar 2017 bruker 16 tidsskrifter tjenesten. Disse er fordelt på 8 fakulteter og enheter ved UiO – detalj om fordeling på tvers av organisasjon finnes i tabell 2.

Fakultet	Antall tidsskrifter på FRITT
Det humanistiske fakultet	6 (1 i samarbeid med SV)
Det juridiske fakultet	1
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet	2
Det medisinske fakultet	2
Det samfunnsvitenskapelige fakultet	1 (samarbeid med HF)
Det utdanningsvitenskapelige fakultet	1
Kulturhistorisk museum	2
Universitetsbiblioteket	1

Tabell 4.2 – oversikt over FRITT tidsskrifter fordelt på fakulteter og enheter

Siden 2013 har det til enhver tid vært omtrent fem tidsskrifter som enten er i ferd med å etableres på FRITT eller som arbeider med å overføre utgivelse til FRITT. Av nye tidsskrifter springer flere ut av relativt nye fagfelt, for eksempel Journal of Game Philosophy og Journal of Extreme Anthropology. Samtidig velger flere etablerte tidsskrifter, som for eksempel Nordisk Museologi og Suicidologi, å digitalisere samlede utgivelser, og gjøre disse tilgjengelige sammen med nyutgivelser på FRITT. Artikkene blir gjort søkbare i Google og relevante bibliografiske databaser inkludert Oria, noe som gjør materialet lett tilgjengelig for forskere og andre.

I 2017 vil tjenesten bli oppgradert til ny og moderne plattform, samtidig som det planlegges oppstart av en strategisk gjennomgang av tjenesten for å avgjøre videre arbeid og eventuelle satsinger.

<http://www.ub.uio.no/publisere/forskere/fritt/index.html>

4.2. Kostnader Grønn Open Access

Egenarkivering er ikke forbundet med ekstra avgifter til utgiver, men har utgifter til administrasjon og personalkostnader.

Kostnader på enhetene

UiO krever at alle ansatte sjekker at deres publikasjonslister i CRISTin er komplette innen den årlige fristen 31. januar. Når en forfatter har riktig artikkelversjon tilgjengelig, tar ikke pålogging og opplasting i CRISTin mange minuttene.

Vi ser likevel at dette arbeidet ofte er forbundet med mer tidsbruk. Versjonen som kan egenarkiveres beskrives ofte av utgiverne som " forfatterversjon med endringer gjort etter fagfelleevaluering, men før den har fått endelig formatering og layout". Det gjøres ofte endringer i en artikkel etter at siste versjon er sendt inn til tidsskriftet. Hvis de siste endringene skal bakes inn i dokumentet, kan det være tidkrevende. Det er også forbundet med tidsbruk å få tak i riktig versjon fra korresponderende forfatter, om UiO-forfatteren selv ikke er det.

Vi ser også at forskere har behov for rådgivning og støtte fra forskningskonsulenter og forskningsrådgivere rundt hvilken artikkelversjon som kan egenarkiveres, samt praktisk støtte til selve opplastingen. Oppfølging av egenarkivering ute ved enhetene i form av påminnelser er også tidkrevende.

Å kartlegge de faktiske kostnadene ved enhetene til dette arbeidet har vært alt for omfattende for dette prosjektet, og det er usikkert om det i det hele tatt er mulig å tallfeste dette på en presis måte.

Kostnader på UB

Rettighetsklarering og tilgjengeliggjøring av én artikkel kan ta alt fra 5-40 minutter. Med dagens lave volum er arbeidsmengden håndterlig med tilgjengelige ressurser. Ved kraftig økning i opplastinger til DUO vitenarkiv vil arbeidet måtte effektiviseres betydelig, eller det må innføres automatisk høsting av artiklene. En mulig løsning kan være å innføre automatisk embargo på alle avleverte postprint ved UiO. Uavhengig av forlagenes politikk, blir følgende retningsgivende på UiO: STM-postprint tilgjengeliggjøres i DUO vitenarkiv etter 6 måneders embargo fra utgivelsesdato, SSH-postprint tilgjengeliggjøres etter 12 måneders embargo. Dette vil være en betydelig effektivisering av arbeidet med egenarkiverte artikler. Dette må i så fall utredes nærmere for å avklare juridiske og praktiske konsekvenser.

Se vedlegg 5 for beskrivelse av arbeidsprosess.

Kostnader Open Access-avtaler

Oversikten er hentet fra UBs regnskapstall, inklusive publiseriseringsfondet. Vi har ikke tall for resten av UiO. Tallene er fra perioden 2014-2016, men ikke alle ordninger har fått støtte hvert år.

Avtale	Forklaring	Beløp
arXiv		28 000,-
HAU-N.E.T., Cogitatio	HAU-N.E.T.: Network of Ethnographic Theory. Cogitatio: Open Access-forlag der flere UiO-forfattere har publisert.	76 000,-
BioMedCentral	Se vedlegg 5.	155 000,-
Knowledge Unlatched	Frikjøp av bøker, hovedsakelig innenfor humsam-fagene.	60 000,-
FRITT, inkl Crossref	Tidsskriftene på FRITT-plattformen kunne søke om støtte i 2015. Crossref: administrerer DOI. DOI er en unik identifikator (digital object identifier) som tilbys alle artikler i tidsskriftene i FRITT.	376 000,-
SCOAP3	Frikjøp av artikler publisert innen fagområdet partikkelfysikk. Konsortium bestående av over 3000 bibliotek fra 44 land.	104 000,-
DOAJ, DuraSpace, SPARC Europe	DOAJ: Directory of Open Access Journals. DuraSpace: støtte til bl.a. DSpace, som er teknisk plattform til DUO vitenarkiv. SPARC Europe: Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition, internasjonal samarbeidsorganisasjon for universitets- og forskningsbibliotek.	61 000,-
Total		860 000,-

Tabell 4.3: oversikt over Open Access-medlemsskap og -støtteordninger i perioden 2014-2016.

4.3. Kostnadsutvikling og forhandlinger / abonnementsavtaler

Prisveksten for abonnementstidsskrifter har de siste 5-10 årene har vært langt over normal kostnadsutvikling (konsum- og prisindeks). Prisstigning på abonnementstidsskrifter har vært omkring 5-7 % i gjennomsnitt i originalvaluta og 8,7 % i gjennomsnitt i norske kroner. Kumulativ prisstigning fra 2013 til 2016 har vært på hele 28 % (se figur 4.1).

Et ekstremt eksempel på denne utviklingen er en prisøkning på 18% (i originalvaluta) for en svært sentral og helt nødvendig tidsskriftpakke innen medisin. Utgiverne begrunner dette med økt innhold, utvikling av søkeplattformene til mer brukervennlige løsninger med flere finesser, men også som en bransjenormal prisutvikling. De siste 2 årene har denne utviklingen eskalert ytterligere, og forhandlinger med spesielt de store internasjonale forlagene har blitt ekstremt utfordrende. Dette skyldes primært at markedet for akademisk litteratur er et monopolmarked, hvor de store utgiverne og society-forlagene i stor grad dikterer priser og betingelser og i liten grad er villige til å diskutere alternative pris- og innholdsmodeller.

En høy prisstigning fra leverandørene samt en svekket norsk krone har ført til at kostnadsutviklingen over tid ikke er bærekraftig for institusjonene i UH-sektoren. Dette har ført til at UiO ikke lenger kan anskaffe de ressursene UiOs forskere og studenter har behov for. UiO har måttet foreta oppsigelse av enkelte ressurser, og ikke minst har det ikke vært mulighet å gjøre nye innkjøp som ville styrket biblioteksamlingene. De seneste årene har UiO tilført ekstraordinære midler på ca. 10 millioner til innkjøp av medieressurser for å kunne opprettholde tilgang til relevante ressurser. Det er ingen grunn til å forvente at denne situasjonen vil endre seg i årene fremover.

Det er stort fokus, også i Norge, på å fremforhandle avtaler som bidrar til endring fra abonnementsbasert til publiseringsbasert betaling av tilgang til forskningsartikler, ofte omtalt som "flipping" av betalingsmodeller. I en slik overgangsfase ser det ut til at totalkostnadene øker, siden de økte kostnadene til Open Access-publisering ikke hentes inn ved lavere kostnader til tradisjonelle abonnementsavtaler. En prosess som gir en raskere flipping vil kunne minimere denne kostnadsøkningen. Det er verdt å påpeke at en overgang til Open Access ikke nødvendigvis vil løse de økonomiske utfordringene, men definitivt være en nøkkelfaktor i å få til en varig endring.

UB har ansvaret for tilgang til vitenskapelig materiale ved UiO og ivaretar administrasjon, innkjøp og forhandling av avtaler for tilgang til e-ressurser med forlag og leverandører. Forhandlinger av de store avtalene, som Elsevier, Wiley, Springer og Taylor and Francis, gjøres av CERES' (tidligere CRISTin) konsortieteam på vegne av bibliotek i UH-sektoren. UB-BOTTs Forhandlingsutvalg, utnevnt av UB-direktørene, samarbeider tett med CERES' konsortieteam, gir innspill til forhandlingsprosessen og evaluerer tilbud underveis.

Progresjonen i CERES' konsortieteam forhandlinger med utgiverne om Open Access-elementer eller "flipping" av avtaler har vært på et lavt nivå i 2016. Dette skyldes lav interesse fra utgiverne til å tilby alternative løsninger, og at de tilbudene som er blitt presentert har blitt vurdert å være både dyre og dårlige. Et annet element er at flere utgivere nå prøver å maksimere uttaket i de eksisterende abonnementsmodellene. Bakgrunnen for dette er at utgiverne ønsker at verdien som skal flippes i neste forhandlingsrunde er så høy som mulig.

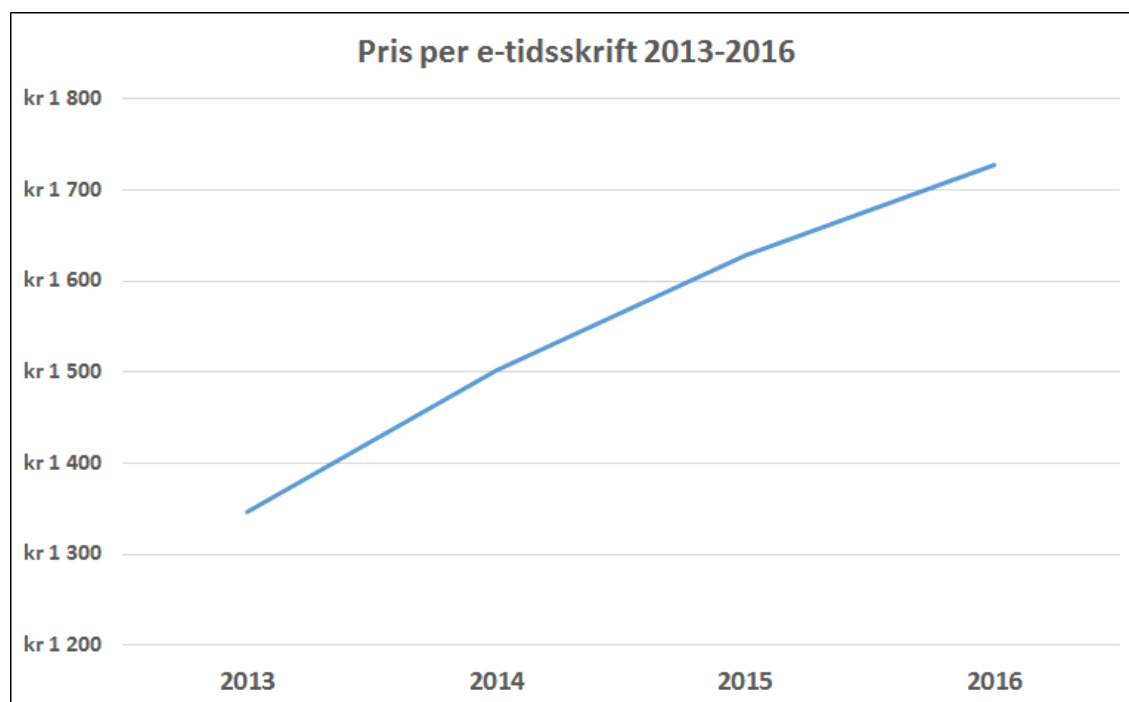
En annen utfordring er kapasitet, kompetanse og samhandling. Dette gjelder både i de enkelte institusjonene i UH-sektoren, og hos CERES konsortieteam som forhandler på UH-sektorens vegne. Det nye

forhandlingslandskapet er svært krevende, preges av nybrottsarbeid og stiller store krav til både faglig- og forhandlingsteknisk kompetanse. De største forhandlingene bør derfor forankres i fagmiljøene ved de største institusjonene (BOTT-universitetene), øverste ledernivå og på departementsnivå. Ideelt sett bør forhandlingene samkjøres på nordisk nivå for å få nødvendig tyngde i forhandlingene med forlagene.

Regnskap UB totalt - Tidsskrifter, elektroniske (beløp inkl. mva.)					
Utgifter		2013	2014	2015*	2016**
	<i>-Tidsskrifter, elektroniske</i>	39 489 000	44 916 000	57 787 000	63 310 000
	<i>Herav CERES-avtaler</i>			40 804 601	48 579 310

Tabell 4.4 Regnskap UB totalt - Tidsskrifter, elektroniske (beløp inkl. mva.)

*Økningen fra 2014 til 2015 skyldes virksomhetsoverdragelsen av medisinsk bibliotek på OUS (8 millioner overført fra OUS til UiO)

Figur 4.1: Prisveksten per tidsskrift har vært i gjennomsnitt på 8,7% og kumulativt 28% i perioden 2014-2016

Se vedlegg 5.6 og 5.7 for mer informasjon om kostnader, bruk og avtaler.

5 Vedlegg

5.1. Ordliste

APC - Article Processing Charge (publiseringsavgift)

En avgift mange Open Access-tidsskrift tar per artikkel for publisering. Andre Open Access-tidsskrift kan finansieres via ulike former for medlemskap.

B12-Eol

Expression of Interest in the Large-scale Implementation of Open Access to Scholarly Journals. Initiativ etter Berlin 12-konferansen i desember 2015, i regi av Max Planck-society. UiO har undertegnet.

<https://oa2020.org/mission/>

BOTT

Samarbeid mellom universitetene i Bergen, Oslo, Trondheim og Tromsø.

CERES

1. januar 2017 fusjonerte CRISTin med FSAT (Felles studieadministrativt tjenestesenter). Den nye organisasjonen har fått navnet CERES - Nasjonalt senter for felles systemer og tjenester for forskning og studier.

DBH

Database for statistikk om høgre utdanning inneholder informasjon om den tertiære utdanningen i Norge som inkluderer universiteter, høyskoler og fagskoler. NSD (Norsk senter for forskningsdata) drifter DBH. I DBH er registeret over vitenskapelige publiseringskanaler. Dette er utgangspunktet for publiseringer som gir uttelling i finansieringssystemet (nivå 1 og 2).

DOAJ

Directory of Open Access Journals doaj.org. Søkjetjeneste for Open Access-tidsskrifter, dekker over 9000 tidsskrifter. Tjenesten kontrollerer at innmeldte tidsskrifter oppfyller minstekrav, se <https://doaj.org/publishers>

DOI

Står for «digital object identifier» og er en standard for pålitelig identifisering av elektroniske dokumenter. DOI er altså en unik lenke som leder bruker til f.eks. en vitenskapelig artikkel.

Egenarkivering - Grønn Open Access

Egenarkivering betyr at forlag/tidsskrift gir tillatelse til å legge ut publikasjoner i et åpent, institusjonelt arkiv slik som som DUO vitenarkiv eller fagarkiv som PubMed, arxiv o.l. Slik sørger man for at forskningen er åpent tilgjengelig for alle, og ikke ligger stengt bak en betalingsmur.

Embargo

Tidssperre som settes av forlaget på hvor lang tid det må gå før man kan gjøre artikkelen tilgjengelig i et institusjonelt arkiv. Embargo kan løpe fra én til 48 måneder før man kan gjøre artikkelen tilgjengelig i DUO vitenarkiv.

Fagarkiv

Et åpent elektronisk arkiv organisert etter fagområde. For eksempel ArXiv (fysikk) og RePec (økonomi).

Flipping

Flipping av betalingsmodeller. Å gå fra abonnementsbasert til publiseringsbasert betaling av forskningsartikler.

Gull Open Access

Publisering i tidsskrift der artikkelen blir gjort åpent tilgjengelig umiddelbart. Alle artikler i et slikt tidsskrift er per definisjon åpent tilgjengelige.

Hybrid

Tradisjonelle abonnementstidsskrifter der man kan frikjøpe enkeltartikler slik at disse blir åpent tilgjengelig.

Institusjonelle vitenarkiv

Et åpent elektronisk arkiv for å samle, bevare og formidle kopier av den akademiske produksjonen ved en institusjon. Et digitalt arkiv for vitenskapelig materiale, som oftest lagt til institusjonens bibliotek.

Offsetting

Når betaling av APC i abonnementstidsskrifter gir reduksjon i abonnementskostnadene. Da unngår man «double dipping» hos forlagene, dvs at forlagene ikke skal duplisere inntekter både fra abonnement og APC. Denne problemstillingen bidrar til en negativ holdning til hybridtidsskrifter. UiOs publiseringsfond betaler ikke APC for hybridartikler.

Open Access (OA) - Åpen tilgang

Open Access betyr fri, online tilgang til forskningsresultater. Dette oppnås enten ved at forskningsresultater publiseres i Open Access-tidsskrifter, som gir fri bruksrett for alle, eller ved at forskningsarbeider lastes opp og gjøres tilgjengelig i åpne viten- eller fag arkiv .

Preprint/Postprint/Forlagets PDF

Ulike versjoner av en vitenskapelig artikkel. **Preprint:** manus før fagfelleevaluering. Denne versjonen kan bli revidert etter fagfelleevalueringer. **Postprint:** siste forfatterversjonen av en vitenskapelig artikkel, med eventuelle kommentarer fra fagfeller innarbeidet, uten forlagets endelige layout. **Forlagets PDF:** endelig publisert versjon med forlagets layout.

SSH

Social Science & Humanities, dvs fagområdene samfunnsvitenskap og humaniora.

STM

Science, Technology & Medicine, dvs fagområdene realfag, teknologi og medisin.

5.2. Open Access-politikk ved UiO

Universitetsstyret ved UiO vedtok 6. desember 2011 en grønn Open Access-politikk. For fagfellevurderte vitenskapelige artikler gjelder følgende:

1. Obligatorisk institusjonell arkivering av alle fagfellevurderte artikler i UiOs elektroniske vitenarkiv

Alle ansatte tilsatt ved UiO etter 4. juli 2013 plikter å avlevere en post-print versjon av vitenskapelige artikler produsert i forbindelse med tilsettingsforholdet til det institusjonelle elektroniske vitenarkivet.

UiO oppfordrer samtidig alle ansatte tilsatt før 4. juli 2013 om å etterfølge dette prinsippet for institusjonell arkivering.

Med post-print versjon menes siste manuskriptutgave etter fagfellevurdering. Når forlaget tillater institusjonell arkivering av forlagets pdf er den å foretrekke. Dersom publisering skjer i et tidsskrift som ikke tillater institusjonell arkivering, og den ansatte ikke får slik tillatelse fra utgiver etter forespørsel, fritas vedkommende fra dette kravet. Hvis en eller flere medforfattere rettmessig nekter å samtykke, gjelder det samme.

2. Etterfølgende tilgjengeliggjøring av artikler avlevert til det elektroniske vitenarkivet

Alle ansatte tilsatt ved UiO etter 4. juli 2013 plikter å gjøre sitt beste for at avleverte vitenskapelige artikler kan gjøres tilgjengelig så snart som mulig via det elektroniske vitenarkivet på UiOs nettsted.¹⁰

UiO oppfordrer samtidig alle ansatte tilsatt før 4. juli 2013 om å etterfølge dette prinsippet for etterfølgende tilgjengeliggjøring.

3. Valg av publiseringskanal

I valget mellom faglig likeverdige publiseringskanaler anbefaler UiO at alle ansatte publiserer i tidsskrifter som gir allmennheten åpen tilgang til artikkelen, enten gjennom å være et Open Access tidsskrift eller gjennom å tillate institusjonell arkivering med en etterfølgende tilgjengeliggjøring.

¹⁰ Se punkt 2.3.6. i UiOs IPR-politikk av 6.12.2011

5.3. Publisering

Tabell 3.1. Antall vitenskapelige artikler i ulike datakilder

	2013	2014	2015	Totalt
Vit. artikler i DBH	4159	4461	4657	13277
Vit. artikler i CRISTin-datasett¹¹	4158	4462	4651	13271
Gull Open Access artikler	606	731	749	2086 (16 % av total)
Lastet opp i CRISTin	286	546	551	1383 (10 % av total)
Fra CRISTin tilgjengelig i DUO	153*	419	466	1038
Fra BMC og manuell opplasting	161 ¹²	171	207	539
Tilgjengelige "peer reviewed articles" i DUO	314	590	673	1577

Kommentarer til datamaterialet og indikatorer

Det har ikke vært mulig å ta ut CRISTin-IDer for publikasjonene som er i DUO. Vi har derfor ikke kunnet koble datasettene fra CRISTin og DUO. Dette er grunnen til at vi ikke har kunnet si nøyaktig hvilke av artiklene som har blitt lastet opp i CRISTin som har blitt tilgjengeliggjort i DUO. Men ved å se på antall artikler som er tilgjengelig og hvor mange artikler som har blitt lagt inn fra BMC og lastet opp manuelt, har vi konkludert med at ca. 75 % av artiklene som har blitt lastet opp via CRISTin har blitt tilgjengeliggjort i DUO.

¹¹ Data ble bestilt fra CRISTin høsten 2016. Det lille avviket fra DBH-data skyldes endringer gjort i databasen etter den årlige rapporteringen.

¹² Grunnet systembytte i 2013 vises ikke riktig fordeling av hvor artiklene kommer fra. Andelen lastet opp via CRISTin antas å være noe høyere.

Vi har tatt utgangspunkt i datasett fra CRISTin for å gjøre siteringsanalysene. Dette er data vi har svært god kjennskap til og kontroll over, ettersom alle rapporterte publikasjoner blir kvalitetssikret i CRISTin av forskningsadministrativt ansatte på UiO (og andre institusjoner som har bidratt til publikasjonene). Vi kan med stor sikkerhet si at så godt som alle publikasjoner fra UiO blir registrert i CRISTin.

Siteringsanalysene har blitt gjennomført i det bibliometriske analyseverktøyet SciVal. Datasett for UiO og fakultetene har blitt bygd opp basert på DOI og ScopusID fra CRISTin. Se tabellene 3.5 til 3.8 for oversikter over antall publikasjoner i datasettene i CRISTin, og hvor mange av dem som har blitt gjenkjent i SciVal basert på DOI og ScopusID (dekningsgrad).

I siteringsanalysen har vi benyttet to indikatorer: *Field-Weighted Citation Impact* og *Outputs in Top 10 citation percentile (%)*. Disse er oversatt som *gjennomsnittlig siteringshyppighet sammenliknet med verdensgjennomsnittet, og andel artikler blant verdens ti prosent mest siterte artikler innenfor et gitt fagområde*. *Field-Weighted Citation Impact* sammenlikner enkeltpublikasjoner med tilsvarende publikasjoner i Scopus (samme år, kategori og fagområde) og gir en aggregert verdi for alle publikasjonene i utvalget. Verdensgjennomsnittet er 1. *Outputs in Top Percentiles* viser hvor stor andel av publikasjonene i datasettet som er blant de 10 % mest siterte i verden innenfor samme år, kategori publikasjon og fagområde.¹³

Vi har ikke gjort noen avgrensninger på kategori i SciVal, ettersom datasettene er basert på kvalitetssikrede lister over rapporterte vitenskapelige artikler i CRISTin. Figurer fra SciVal ble tatt ut 24. januar 2017. Siteringsperioden (Scopus) er frem til 23. desember 2016.

Andel grønn Open Access ved UiO

Tabell 3.2 Antall og andel publikasjoner lastet opp til DUO vitenarkiv fra CRISTin

	2013	2014	2015	Totalt	Andel
TF	0	1	1	2	2 %
JUS	4	4	12	20	6 %
HF	19	22	27	68	7 %
MN	103	238	192	533	11 %
OD	5	18	15	38	12 %

¹³ For en mer detaljert beskrivelse av indikatorene, se:

https://www.elsevier.com/__data/assets/pdf_file/0020/53327/scival-metrics-guidebook-v1_01-february2014.pdf

SV	30	81	70	181	13 %
UV	4	12	24	40	9 %
MED	162	205	249	616	11 %
KHM	0	1	1	2	3 %
NHM	11	15	17	43	16 %
Sentre	3	9	10	22	8 %

Denne tabellen viser antall artikler lastet opp i DUO fra de ulike fakultetene, og hvor stor andel disse utgjør av totalt antall publiserte vitenskapelige artikler ved enhetene.

Det fremkommer ikke hvilken versjon av artikkelen som er lastet opp - postprint eller forlagets pdf - og datasettet viser heller ikke hvor mange av disse artiklene som er tilgjengelige i DUO. Det siste året har artikler lastet opp via CRISTin av en forfatter blitt distribuert til alle vitenarkivene til institusjonene som har bidratt til publikasjonen. UiO har dermed fått noe «drahjelp» til å laste opp artikler til DUO vitenarkiv av forfattere fra andre institusjoner.

Tabell 3.3 Antall og andel tilgjengelige «peer review-artikler i DUO vitenarkiv»

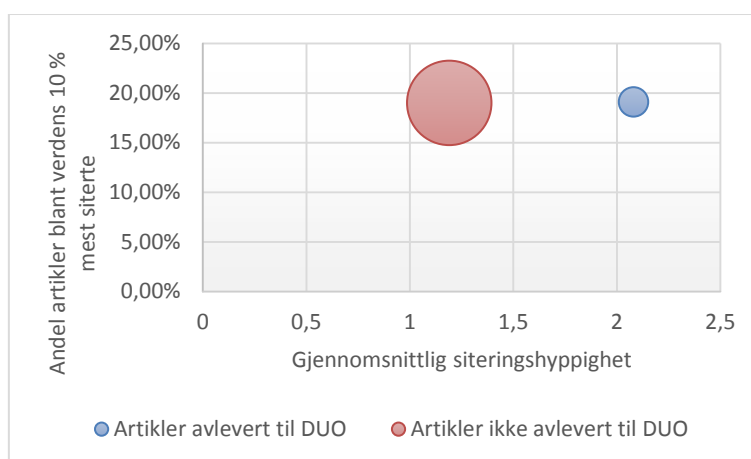
	2013	2014	2015	Totalt⁵	Andel
TF	0	1	1	2	2 %
JUS	4	5	10	19	5 %
HF	15	18	18	51	5 %
MN	88	221	205	514	10 %
OD	5	22	18	45	13 %
SV	26	67	72	165	11 %
UV	4	13	26	43	9 %
MED	178	259	344	781	14 %

KHM	0	1	0	1	1 %
NHM	10	9	21	40	14 %
Sentre	0	5	6	11	3 %

Det finnes som sagt ikke entydige identifikatorer som gjør det mulig å se tabell 3.1 og tabell 3.2 i direkte sammenheng. Artiklene i tabell 3.2 er altså ikke nødvendigvis en delmengde av forekomstene i tabell 3.1. Noen år noen steder er de sannsynligvis det, mens det andre år andre steder er flere artikler i DUO vitenarkiv enn det er artikler lastet opp i CRISStin.

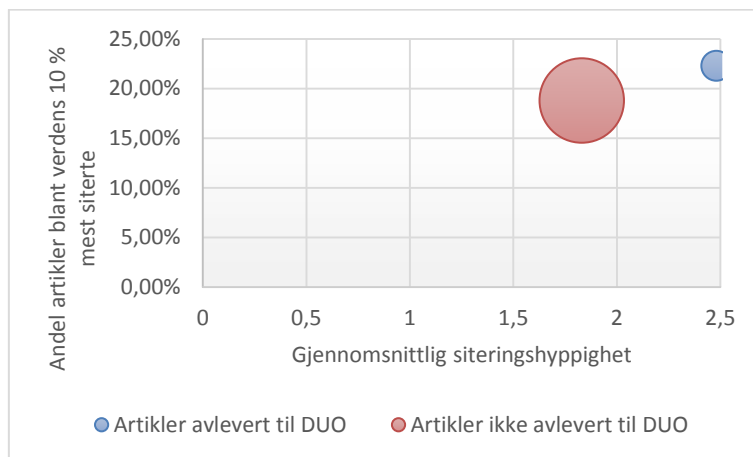
Grønn Open Access og bibliometriske indikatorer

Figur 3.1 Grønn Open Access ved UiO

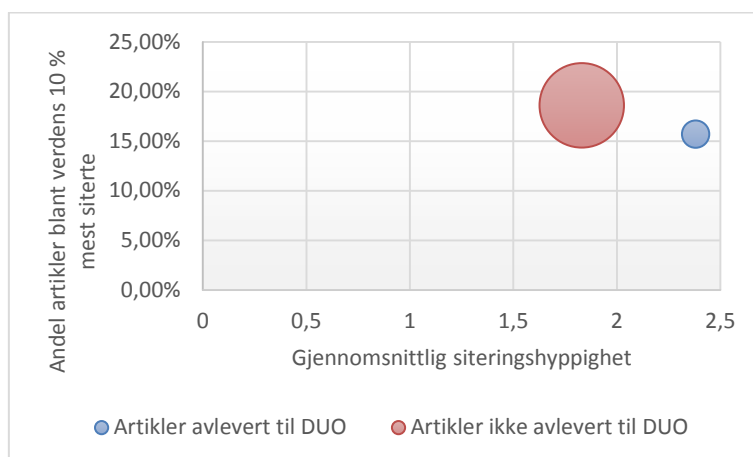
<i>Grønn Open Access UiO</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler avlevert til DUO</i>	2,08	19,1 %	1144
<i>Artikler ikke avlevert til DUO</i>	1,19	19,0 %	9417

Figur 3.2 Grønn Open Access ved Det matematisk naturvitenskapelige fakultet

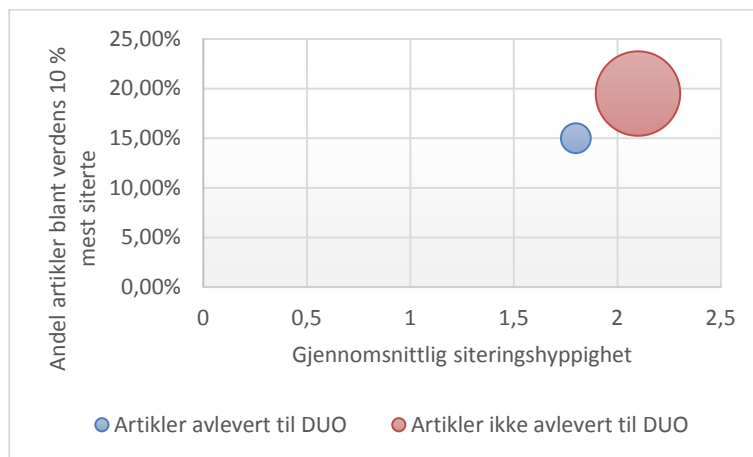
<i>Grønn Open Access MN</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler avlevert til DUO</i>	2,48	22,3 %	480
<i>Artikler ikke avlevert til DUO</i>	1,83	18,8 %	3821

Figur 3.3 Grønn Open Access ved Det matematisk naturvitenskapelige fakultet ekskludert publikasjoner fra Fysisk institutt

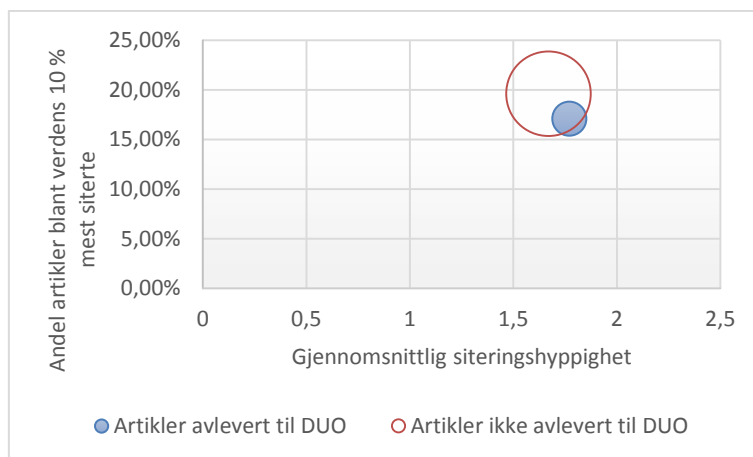
<i>Grønn Open Access MN uten Fysisk institutt</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler avlevert til DUO</i>	2,38	15,7 %	325
<i>Artikler ikke avlevert til DUO</i>	1,83	18,6 %	3108

Figur 3.4 Grønn Open Access ved Det medisinske fakultet

<i>Grønn Open Access MED</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler avlevert til DUO</i>	1,80	15,0 %	507
<i>Artikler ikke avlevert til DUO</i>	2,10	19,5 %	4077

Figur 3.5 Grønn Open Access ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet

<i>Grønn Open Access SV</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler avlevert til DUO</i>	1,77	17,1 %	140
<i>Artikler ikke avlevert til DUO</i>	2,67	19,6 %	861

Andel gull Open Access ved UiO

Tabell 3.4. Antall og andel vitenskapelige artikler i DOAJ tidsskrifter på fakulteter og andre enheter:¹⁴

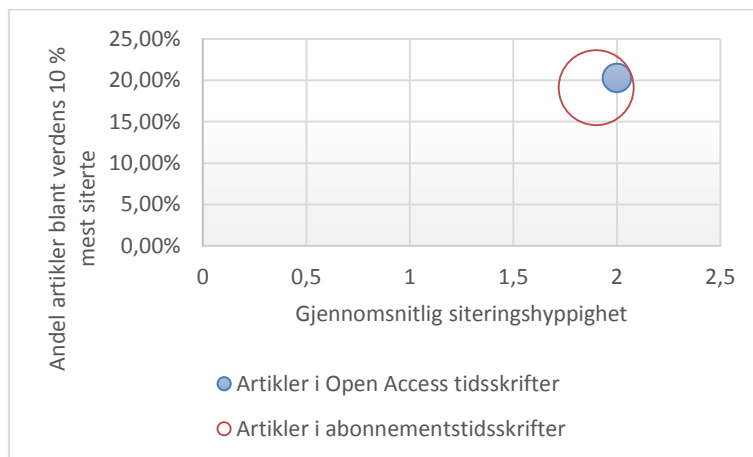
	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>Totalt</i>	<i>Andel</i>
TF	0	1	1	2	2 %
JUS	2	7	7	16	5 %
HF	21	58	36	115	11 %
MN	201	195	201	597	13 %
OD	13	25	22	60	18 %
SV	38	67	79	184	13 %
UV	19	25	23	67	15 %
MED	334	381	421	1136	22 %
KHM	1	1	1	3	4 %
NHM	13	17	21	51	19 %
Sentre	21	17	28	66	22 %

Denne tabellen viser antall artikler i Open Access tidsskrifter for de ulike fakultetene, og hvor stor andel disse utgjør av totalt antall publiserte vitenskapelige artikler ved enhetene.

Gull Open Access og bibliometriske indikatorer

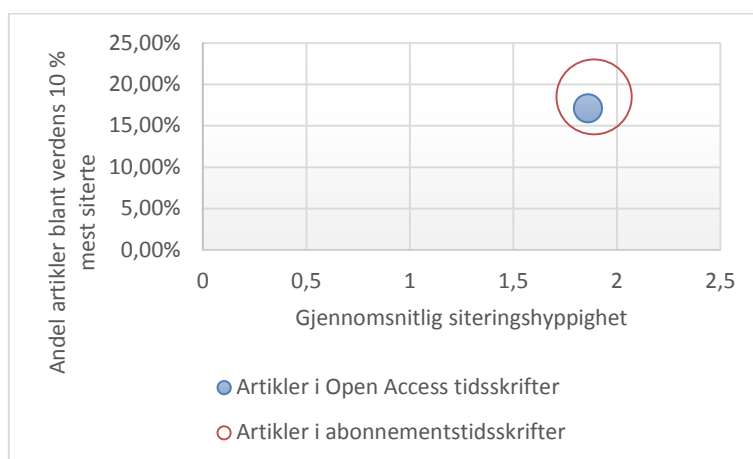
¹⁴ Merk av publikasjoner med forfattere fra flere fakulteter telles flere ganger.

Figur 3.6 Gull Open Access ved Det matematisk naturvitenskapelige fakultet

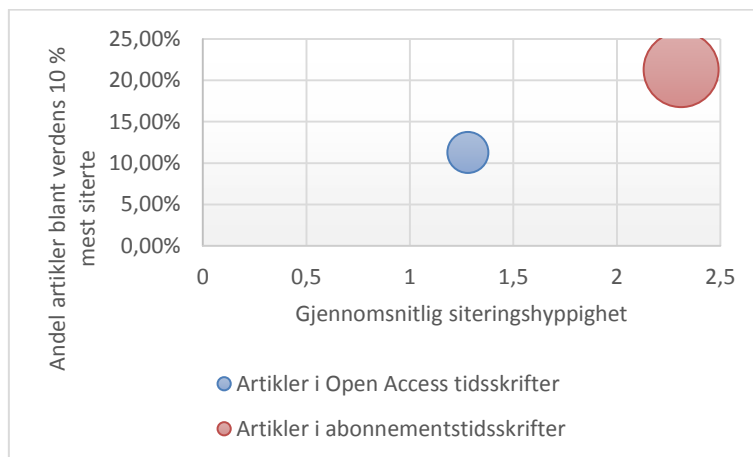
<i>Gull Open Access MN</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler i OA tidsskrifter</i>	2,00	20,3 %	541
<i>Artikler i aabonnementstidsskrifter</i>	1,90	19,1 %	3747

Figur 3.7 Gull Open Access ved MN ekskludert publikasjoner fra Fysisk institutt

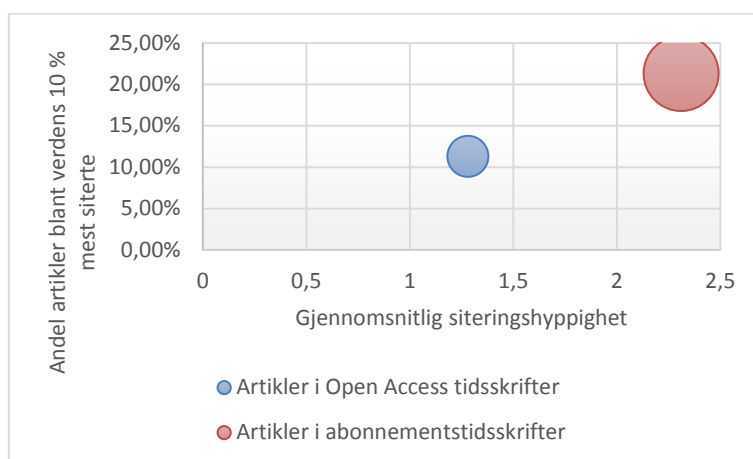
<i>Gull Open Access MN uten Fysisk institutt</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler i OA tidsskrifter</i>	1,86	17,1 %	422
<i>Artikler i aabonnementstidsskrifter</i>	1,89	18,5 %	3009

Figur 3.8 Gull Open Access ved Det medisinske fakultet

<i>Gull Open Access MED</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler i OA tidsskrifter</i>	1,28	11,3 %	1053
<i>Artikler i aabonnementstidsskrifter</i>	2,31	21,3 %	3523

Figur 3.9 Gull Open Access ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet

<i>Gull Open Access SC</i>	<i>Gjennomsnittlig siteringshyppighet</i>	<i>Andel artikler blant verdens 10 % mest siterte</i>	<i>Antall artikler</i>
<i>Artikler i OA tidsskrifter</i>	1,18	11,8 %	127
<i>Artikler i aabonnementstidsskrifter</i>	1,76	20,4 %	874

Dekningsgrad

Tabell 3.5 Dekningsgrad UiO

<i>UiO</i>	<i>Artikler i CRISTin</i>	<i>Artikler funnet i SciVal</i>	<i>Dekningsgrad i SciVal</i>
<i>Alle DOAJ artikler</i>	2086	1739	83,4 %
<i>Alle IKKE DOAJ artikler</i>	11185	9334	83,5 %
<i>Avleverte artikler</i>	1383	1144	82,7 %
<i>Ikke avleverte artikler</i>	11888	9417	79,2 %

Tabell 3.6 Dekningsgrad MN

<i>MN</i>	<i>Artikler i CRISTin</i>	<i>Artikler funnet i SciVal</i>	<i>Dekningsgrad i SciVal</i>
<i>Alle DOAJ artikler</i>	597	541	90,6 %
<i>Alle IKKE DOAJ artikler</i>	4162	3474	83,5 %
<i>Avleverte artikler</i>	533	480	90,1 %
<i>Ikke avleverte artikler</i>	4226	3821	90,4 %

Tabell 3.7 Dekningsgrad MED

<i>MED</i>	<i>Artikler i CRISTin</i>	<i>Artikler funnet i SciVal</i>	<i>Dekningsgrad i SciVal</i>
<i>Alle DOAJ artikler</i>	1136	1053	92,7 %
<i>Alle IKKE DOAJ artikler</i>	3919	3523	89,9 %
<i>Avleverte artikler</i>	561	507	90,4 %
<i>Ikke avleverte artikler</i>	4494	4077	90,7 %

Tabell 3.8 Dekningsgrad SV

SV	Artikler i CRISStin	Artikler funnet i Scopus/SciVal	Dekningsgrad i SciVal
Alle DOAJ artikler	184	127	69,0 %
Alle IKKE DOAJ artikler	1239	874	70,5 %
Avleverte artikler	181	140	77,3 %
Ikke avleverte artikler	1242	861	69,3 %

Tabell 3.9 Mest brukte Open Access tidsskrifter

Navn på tidsskrift Antall UiO-artikler 2013-2015

<i>PLoS ONE</i>	365
<i>Physics Letters B</i>	72
<i>BMC Public Health</i>	50
<i>BMJ Open</i>	46
<i>Scientific Reports</i>	32
<i>BMC Psychiatry</i>	31
<i>Frontiers in Psychology</i>	24
<i>Nordic Atlas of Language Structures (NALS) Journal</i>	24
<i>Atmospheric Chemistry And Physics</i>	23
<i>Nature Communications</i>	23

5.4. Publiseringfondet

Budsjett

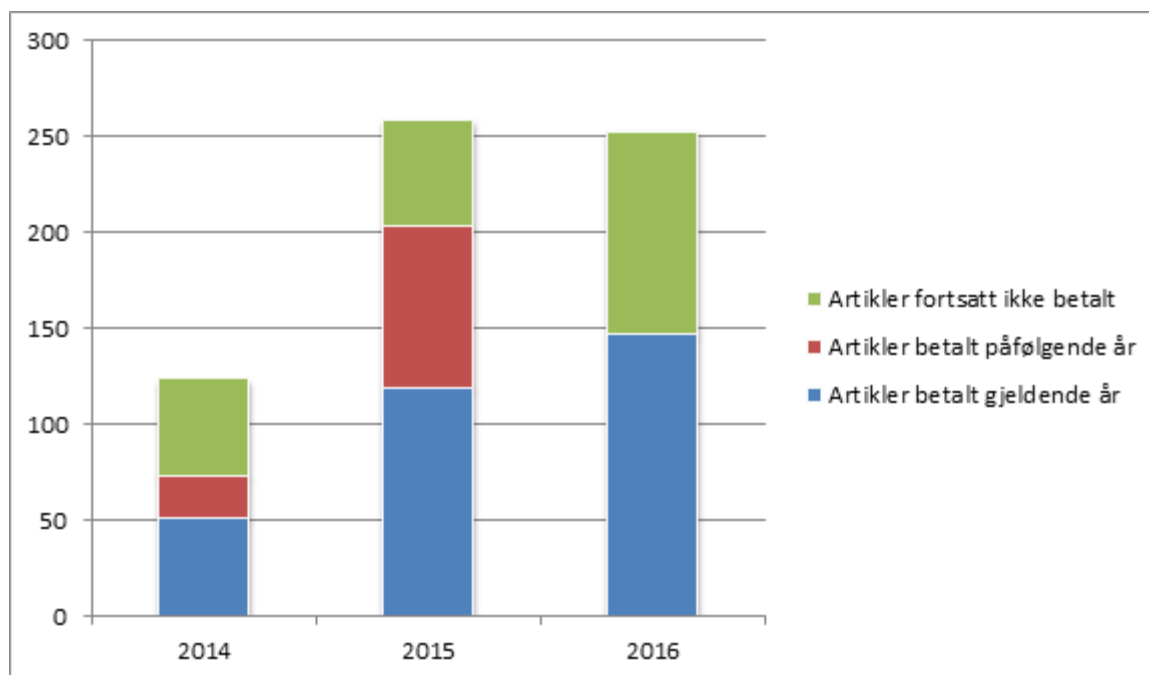
Publiseringfondet har fast bevilgning på 2,5 millioner fra UiO. I tillegg kan UiO i 3 år til søke Forskningsrådet om midler fra STIM-OA (se eget avsnitt i dette vedlegget). I 2016 fikk fondet 1 million fra STIM-OA. Gitt at fondet mottar omtrent samme beløp de neste 3 årene også, vil fondets årlige budsjett være på 3,5 millioner til og med 2019.

Med stor økning av søknader både i 2015 og 2016, har ikke fondet kapasitet til å dekke alle søknadene som har kommet disse to årene. Fordi det ofte tar lang tid fra en godkjent søknad blir til en publisert og fakturert artikkel, har det blitt en feilaktig oppfattelse av at fondet kan strekkes lenger, og flere søknader enn det som er forsvarlig innenfor budsjettet har blitt godkjent.

Budsjett 2017:			
	Fast bevilgning	2 500 000,00	
	STIM-OA	1 000 000,00	
	Underskudd 2016		1 207 143,00
	Tilgjengelige midler	2 292 857,00	
	Forpliktelser*		2 900 000,00
	Forventet underskudd		-607 143,00

Tabell 4.1: Budsjett 2017 for publiseringfondet

*Etterslep av godkjente søknader fra 2015 og 2016 får store konsekvenser for 2017, da fondet allerede har forpliktelser som gjør at inneværende års budsjett er bundet opp. Søknadsskjemaet vil være stengt frem til august 2017. Ny evaluering vil da avgjøre om det er forsvarlig å åpne opp for søknader igjen.

Figur 4.1: Betalingsstatus for godkjente søknader. Søylediagrammet viser totalt antall godkjente artikler for hvert år. I hver søyle er det tall for hvor mange artikler som ble betalt akkurat **det** året (blått), hvor mange som ble betalt påfølgende år (rødt), og hvor mange som fortsatt ikke er betalt (grønt). Både i 2014 og 2015 ble det overført mange ubetalte artikler til påfølgende år. Slik ble det for 2016 også.

Budsjettposten for publiseringsfondet bør være på min. 6 millioner for å dekke dagens behov. 300 artikler koster omtrent 5 millioner. Bøker kommer i tillegg. Det ble søkt om økt finansiering høsten 2016, men søknaden ble avslått.

Antall søknader

Tabellen under viser antall artikkelsøknader til UiOs publiseringsfond, fordelt på enhetene.

	2014		2015		2016*	
	Godkjente	Ikke godkjente	Godkjente	Ikke godkjente	Godkjente	Ikke godkjente
Med	52	13	143	33	157	33
MN	38	12	49	11	52	10
Odont	17	4	33	1	17	0
SV	10	1	18	2	13	2
HF	1	0	5	1	2	2
NHM	3	1	8	1	6	0
UV	0	1	3	2	4	3
Jus	0	0	0	1	1	1
Andre	3	0	0	0	1	0
Total	124	32	259	52	253	51

Tabell 4.2: Godkjente og ikke godkjente artikkelsøknader til fondet i perioden 2014-16. (* Perioden for 2016 er fra 1. januar til medio oktober.)

2016: Av de 51 søknadene som ikke ble godkjent, var 35 hybrid. Årsaker for de resterende: artikkelen var allerede publisert, eller tidsskriftet oppfylte ikke krav om å være godkjent publiseringskanal i DBH og/eller DOAJ.

2015: 47 artikler fikk avslag. 42 var hybrid. Resterende ikke godkjent i DBH/DOAJ.

2014: 32 søknader fikk avslag. Av disse er 25 hybrid, resterende ikke godkjent i DBH/DOAJ.

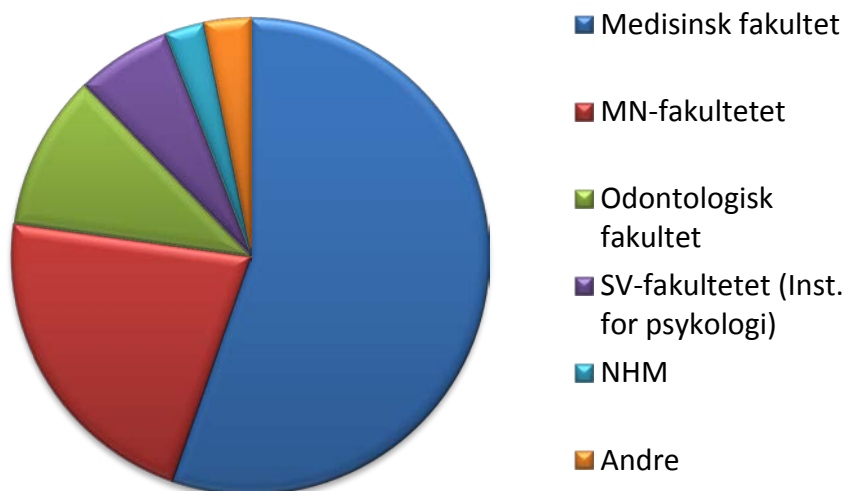
Av de ikke godkjente søknadene, er det 102 hybridartikler. I tillegg får fondet mange eposter fra forskere om tidsskrifter de ønsker å publisere i, og hvorvidt de kan få støtte eller ikke. Når svaret er "**Nei, dette er hybrid**", vil det da ikke resultere i en faktisk søknad som kan statistikkføres, slik at det er usikre tall på hvor mange henvendelser fondet faktisk får om hybridpublisering.

Flere av søkerne til hybridartikler begrunner søknadene med at dette er viktige tidsskrifter innen fagfeltet, gjerne med høy impact factor og/eller på nivå 2, og at de ønsker å nå bredt ut med forskningen sin. Vi tror mange forskere ønsker å publisere Open Access, og at de mener det er viktig, men Open Access veier ikke tyngst i valg av tidsskrift.

Hvem søker?

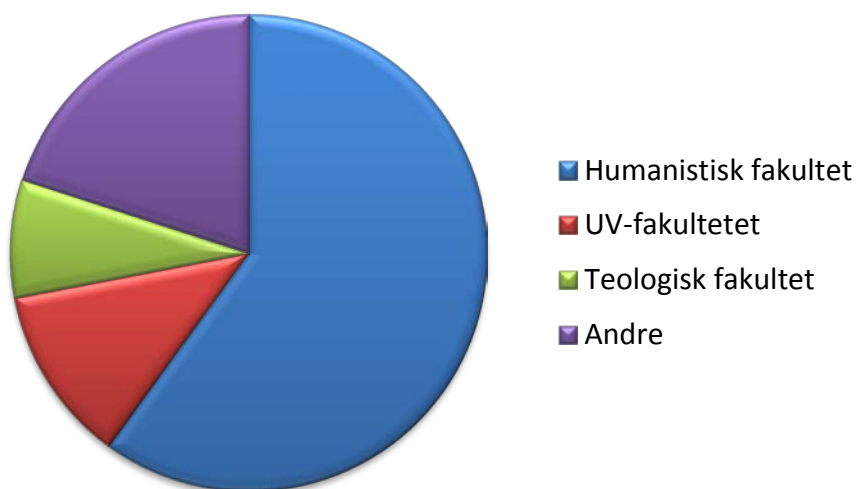
For at humsam-fagene lettere skulle kunne benytte seg av publiseringsfondet, ble det i desember 2014 åpnet opp for at Open Access-bokutgivelser og bokkapitler kunne få støtte fra fondet. Figur 4.2 og 4.3 viser, til tross for stor forskjell i antall søknader, hvor Open Access-publiseringsmulighetene er for de forskjellige fagområdene.

2014-16: 636 godkjente artikkelsøknader

Figur 4.2: Godkjente artikkelsøknader fordelt på fakultet.

2014-16: 25 godkjente boksøknader

Figur 4.3: Godkjente boksøknader fordelt på fakultet.

Godkjente boksøknader 2014-2016 fordelt på fakultet				
	Antologi	Monografi	Totalt	<i>Av disse utgitt</i>
HF	10	5	15	9
UV	3		3	3
Teol	1	1	2	-
Med	1		1	1
MN	1		1	1
Jus	1		1	1
Andre (UB og senter)	1	1	2	1
Totalt	18	7	25	16

Tabell 4.3: Godkjente boksøknader i perioden 2014-2016

Open Access og fagområdene

Som tidligere beskrevet, kommer den største søkermassen til fondet fra Det medisinske fakultet (Med). Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN) ligger som nr 2. Det er nettopp disse to fagområdene medisin og realfag som har best forutsetning for å kunne benytte seg av fondet. For det første produseres det langt flere artikler på disse to fakultetene enn på Det humanistiske fakultet (HF) og Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV). Tall fra DBH for 2015 viser at Med og MN produserer over dobbelt så mange artikler som HF og SV.

(<http://dbh.nsd.uib.no/pub/?rapport=antall&aar=2015&niva=2&insttype=1&instkode=1110&avdkode=&seksjonskode=>)

For det andre er det innen medisin og realfag et større og mer etablert tilbud av Open Access-tidsskrifter som krever APC. Forlag som BioMed Central og PLOS etablerte seg begge i 2000, og har blitt store Open Access-aktører innen medisin og realfag. Open Access-tidsskrifter innen humsam-fagene er ofte drevet av institusjoner eller foreninger/society. APC er ikke utbredt for tidsskrifter i denne kategorien. FRITT er et

eksempel på det. Det er 16 tidsskrifter i FRITTs portefølje, alle er gratis, både for leserne og artikkelforfatterne.

Ifølge openaccess.no, er det ca 60% av Open Access-tidsskriftene i DOAJ som ikke krever APC. Pr 28.2.17 viser våre beregninger at 53% av tidsskriftene (4952) ikke krever APC, 23% krever APC, mens 24% ikke har oppgitt informasjon om det. Av de 23% som krever APC (2190 tidsskrifter), er det kun et fåtall tidsskrifter innenfor humsam-fagene. Tallet beregnes til 170 tidsskrifter. Tallet er antagelig lavere, da det er tidsskrifter som befinner seg i flere kategorier og telles to ganger.

DOAJ arbeider kontinuerlig med innholdet i databasen sin. Derfor kan tall forandre seg fra dag til dag, slik at det er forskjell på tallene fra openaccess.no og våre tall.

For å få støtte fra publiseringsfondet, må tidsskriftet også være godkjent publiseringskanal hos DBH (på nivå 1 eller 2). Tabellen under viser antall tidsskrift for de ulike fagområdene. Det er ikke mulig å avgrense på APC i DBH.

	Humaniora	Samfunnsvitenskap	MatNat	Medisin
Nivå 1, alle språk / flerspråklig	396	669	635	737
Nivå 1, kun engelsk	140	292	322	381
Nivå 1, kun norsk	0	5	0	1
Nivå 2, alle språk / flerspråklig	5	8	16	14
Nivå 2, kun engelsk	1	3	6	2
Nivå 2, kun norsk	0	0	0	0

Tabell 4.4: søk i DBH på tidsskrifter på nivå 1 og 2, og som også er i DOAJ.

Kommentar om oppdeling av språk: Mange Open Access-tidsskrifter er ikke aktuelle for UiOs forskere pga utilgjengelig språk. De språklige avgrensingene er noe misvisende: Ikke alle tidsskrifter har oppgitt språk i DBH. For eksempel er alle de 14 nivå 2-tidsskriftene på medisin engelskspråklige, men det fremgår ikke i DBH. Tabellen over har ikke unike tall, tidsskrifter kan være registrert på flere fagområder, for eksempel både humaniora og samfunnsvitenskap.

Konklusjon: Humsam, spesielt humaniora, har færre Open Access-muligheter enn medisin og realfag. Det er også mindre utbredt med APC innenfor humsam-tidsskrifter.

BOTT-publiseringfond

Alle de norske universitetene og flere høyskoler har i dag publiseringfond, se oversikt

<http://www.openaccess.no/Finansiering/publiseringfond/index.html>

Størrelsen på fondene varierer. For UiO er det mest naturlig å se hva de andre BOTT-universitetene tilbyr sine forskere.

- NTNU: 1 000 000,- + midlene fra STIM-OA
- UiT: 1 400 000,- + midlene fra STIM-OA
- UiB: 5 500 000,-

UiB har i perioden 1.10.2013 til 1.10.2016 gjennomført en prøveordning der publiseringfondet har hatt et ubegrenset budsjett og nye midler har blitt tilført underveis. Hybridartikler (nivå 1 og 2) har også blitt støttet. Under prøveordningen ble det innvilget støtte for 22,8 millioner kroner, faktisk utbetaling ble 18,6 millioner kroner.

UiBs nåværende publiseringfond er på 5,5 millioner. Hybridartikler får fortsatt støtte; ny ordning er at fondet kan refundere 50 % av APC i nivå 2-tidsskrifter.

UiB og hybrid

UiB er ett av få publiseringfond i Norge som har betalt for hybridpublisering, og det er interessant å se hvilke erfaringer de har gjort seg. UiOs publiseringfond har i hele driftsperioden fått søknader og henvendelser som gjelder hybridpublisering, men har ikke støttet dette. UiB melder at hybridartikler er dyrere enn Open Access-artikler. I 2015 var snittprisen henholdsvis 27 370,- mot 16 850,- Hybridpublisering får, ikke uventet, flere søknader enn Open Access-publisering. Det man kan sette et lite spørsmålstegn ved, er at ikke flere forskere fra Det humanistiske fakultet har søkt om støtte til hybridpublisering. UiB antar at både fondet og Open Access-publisering er mindre kjent innenfor dette fagområdet.

UiBs publiseringsfond	Godkjente søknader i prøveperioden 1.10.2013-1.10.2016		
	Open Access	Hybrid	Total
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet	43	165	208
Det medisinsk-odontologiske fakultet	205	254	459
Det samfunnsvitenskapelige fakultet	8	42	50
Det psykologiske fakultet	48	74	122
Det humanistiske fakultet	5	24	29
Det juridiske fakultet	0	7	7
Andre	19	24	43
Total	328	590	918

Tabell 4.5: UiBs publiseringsfond godkjente søknader i prøveperioden 1.10.2013-1.10.2016

Konklusjon: Tall fra UiB viser at hybridpublisering er mer populært enn Open Access, selv i fagområder som har godt Open Access-tilbud. Publiseringsfond er kostbart hvis alle som ønsker det, skal få.

STIM-OA

Forskningsrådet har igangsatt Stimuleringstiltak for åpen publisering (STIM-OA). Ordningen STIM-OA har en varighet på 5 år (2015-2019). STIM-OA dekker inntil 50% av UiOs APC-utgifter som ble belastet publiseringsfondet foregående år. Hvor mye UiO får i støtte, avhenger av hvor mye de andre forskningsinstitusjonene søker om, og tildeles. Det er ikke gitt at UiO får dekket 50%. I 2016 fikk UiO 1.089.000,- fra STIM-OA, og i 2015 512.000,- Ordningen varer frem til 2019. Allerede nå bør vi begynne å se på mulighetene for øke midlene vi har til rådighet i publiseringsfondet, noe som også er tanken bak tiltaket STIM-OA. <http://www.forskningsradet.no/no/Utlysning/STIMOA/1254005280421>

Det er viktig å merke seg at fra 2015 "erstatte STIM-OA all finansiering av artikkelavgifter over driftskostnader i enkeltprosjekter. Artikkelavgifter skal derfor ikke inngå som driftskostnad i ordinære prosjektsøknader." Hva som skjer etter at STIM-OA er avsluttet i 2019, fremgår ikke. For eksempel om forskere igjen kan legge søknad om APC i enkeltprosjekter.

5.5. Grønn Open Access - arbeidsprosess

Artiklene som blir lastet opp til DUO vitenarkiv via CRISStin, må gjennom en manuell rettighetsklarering før de kan gjøres åpent tilgjengelig. Rettighetsklareringen innebærer å sjekke opplastet artikkelversjonen mot den politikk som den aktuelle utgiver har for egenarkivering. Informasjon om utgiverens politikk hentes fra basen [SHERPA/RoMEO](#) og fra utgiverens nettsider. Informasjon i SHERPA/RoMEO er ikke alltid tilstrekkelig til å avgjøre om en opplastet artikkel kan tilgjengeliggjøres eller ikke.

En god del utgivere har mangelfull informasjon om egenarkivering. Klarering av disse artiklene tar lang tid når utgiver må kontaktes. Det er ikke alle utgivere som svarer, selv etter gjentatte henvendelser.

Hvis feil versjon av artikkelen er lastet opp, kontakter UB den som har lastet opp og forklarer at det er nødvendig med annen versjon. Som regel gjelder dette tilfeller hvor endelig publisert versjon er lastet opp, og hvor det er postprint som kan tilgjengeliggjøres.

Metadata som følger opplastingen fra CRISStin sjekkes og blir rettet der det er nødvendig. Etter tilgjengeliggjøring får den som har lastet opp en epost fra oss med permanent lenke til artikkelen i DUO vitenarkiv.

UiOs Open Access politikk omfatter vitenskapelige artikler, men UiOs forfattere laster også opp bokkapitler. Bokkapitler tar mye lenger tid å rettighetsklarere. Et fåtall utgivere har politikk for bokkapitler. Nettsidene deres mangler informasjon egenarkivering, og det er ingen sentral base som SHERPA/RoMEO tilgjengelig. Utgiver må derfor ofte kontaktes.

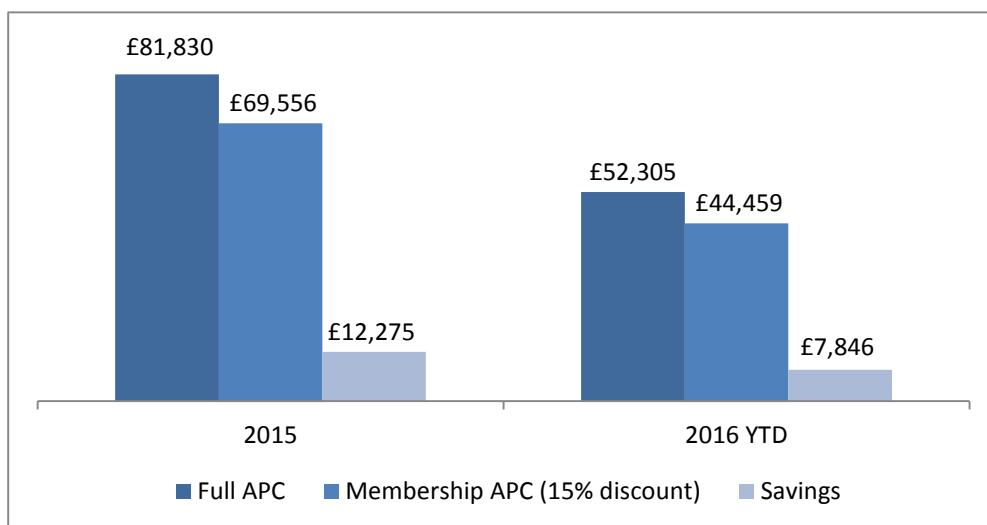
5.6. Open Access-avtaler

BioMed Central

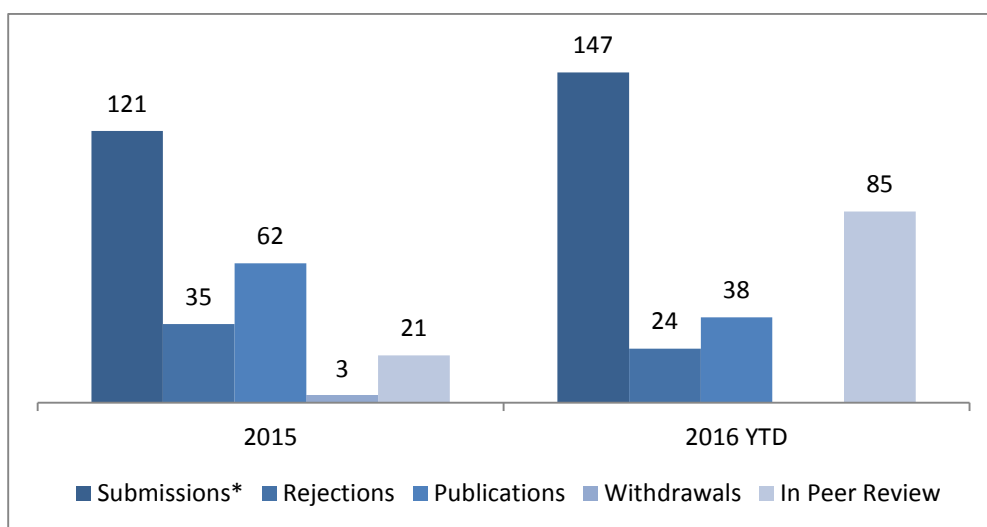
UiO har inngått Supporter membership-avtale hos BioMed Central. BioMed Central er utgiver av Open Access-tidsskrifter med hovedvekt på fagområdene medisin og biologi. Flere av tidsskriftene er på nivå 2 i DBH. Avtalen omfatter også Chemistry Central og SpringerOpen.

Medlemskapet gir 15% avslag på APC når en UiO-forfatter er korresponderende forfatter. Som en del av avtalen blir alle publiserte artikler overført DUO vitenarkiv.

Avgiften for 2016 var GBP 6740,- Avgiften beregnes ut fra størrelsen på institusjonen (antall studenter og ansatte). Ikke alle APC'er fra BioMed Central blir belastet publiseringsfondet. APC for artikler blir også betalt av enhetene.

Figur 6.1: hvor mye UiOs artikler koster med og uten medlemskap, og hvor mye vi har spart. (Status medio desember 2016). 2015: UiO betalte GBP 69 556,- i APC. Uten medlemskap hadde beløpet vært GBP 81 830,- Medlemskapet utgjør GBP 6510,- Besparelsen er dermed GBP 5765,-

Figur 6.2: antall innsendte artikler med UiO-forsker som korresponderende forfatter, og hvor artiklene er i publiseringsprosessen. (Status medio desember 2016).

Gold for Gold

Abonnementsavtalen med Royal Society of Chemistry (RSC) har gitt UiO mulighet til å gjøre 20 UiO-artikler åpent tilgjengelig hvert år de siste årene. RSC vil ikke videreføre Gold for Gold i 2017, etter at prosjektperioden 2012-16 er over.

Knowledge Unlatched

Knowledge Unlatched er et prosjekt som går på frikjøp av bøker slik at de blir Open Access. UB støtter prosjektet for andre år på rad, avgiften i 2016 var på USD 3840,- Bibliotekene har selv mulighet til å bestemme hvilke titler som skal frikjøpes ut fra et større utvalg.

De omlag 100 utvalgte bøkene dekker 14 fagområder innen humaniora og samfunnsvitenskap.

Tidligere avtaler: Springer Open Choice

UiO har tidligere, i 2010-11, hatt avtale med Springer: Springer will publish all accepted articles for which the corresponding author is based at the University of Oslo, the University of Bergen, the University of Tromsø and the NTNU in Trondheim and indicates his/her affiliation in the production process as Open Access in Springer's Open Choice enabled journals. Articles that are accepted for publication from July 1, 2010 to July 1, 2011 will be covered by this arrangement. This arrangement is seen as a pilot and both parties mutually agree on all related communication.

Vi har dessverre ingen tall for hvor mange artikler som ble publisert åpent som en del av denne avtalen, men det var ikke veldig høye tall. Avtalen gjaldt tidsskrifter i Open Choice, som da bestod av ca 1000 titler (hybrid). Avtalen kom i stand for 6 år siden, og kunnskap og interesse for Open Access var mindre enn i dag. Å benytte seg av tilbudet krevde dessuten et valg fra forfatter: «Hvis en forfatter har fått godkjent en artikkel i en av disse hybrid-tidsskriftene vil han/hun få tilsendt en lenke til en nettside. Her må forfatteren aktivt velge om han/hun ønsker å publisere Open Choice eller ikke.» Det vil si at forfatteren kunne la være å gjøre artikkelen Open Access.

Avtalen ble ikke videreført av økonomiske årsaker.

Mulige Open Access-avtaler

En overgang til Open Access i avtaler innebærer for eksempel inngåelse av offset-avtaler med utgiverne. Offsetting går ut på at betaling av APC i abonnements-tidsskrifter skal føre til reduksjon i abonnementskostnadene. På denne måten skal «double dipping» hos forlagene unngås, dvs at forlagene ikke skal duplisere inntekter både fra abonnement og APC. Denne problemstillingen bidrar til en negativ holdning til hybrid-tidsskrifter. UiOs publiseringsfond betaler ikke APC for hybridartikler.

Gjennomsnittspris på APC i rene Open Access-tidsskrifter er NOK 17500,- UiB, som også betaler APC for hybridartikler, sier gjennomsnittsprisen for hybridartikler er NOK 27000,-

Noen få avtaler med Open Access-tilnærming har blitt presentert via CERES, men foreløpig er ingen undertegnet. Eksempel på avtale:

Forlag 1: ønsket forhåndsbetaling på minimum €6000,- som da APCene skal betales fra. Avtalen gir 50% avslag på hybridartikler, noe som blir ca €1075 pr APC. For rene Open Access-artikler gis det 5% avslag.

Denne avtalen ble avslått. For det første er det ikke anledning å forhåndsbetale ved UiO, for det andre var besparelsen for dårlig.

Forlag 2: Det første året betaler UiO APC for alle hybridartikler. Påfølgende år tilbakebetales 90% av innbetalt APC-gebyr, så 80% osv. Dette omtales som den lokale offsetverdien. En ulempe er at beløpet som må betales pr år vil baseres på historisk antall publiseringer, og spesielt for år en i avtalen vil det bety en merkostnad siden refusjonen kommer etterskuddsvis. Basert på tall fra tidligere år, vil antallet publiserte artikler pr år være et sted mellom 7-10 artikler. APC pr artikkel er EUR 1950,- (NOK 18 000,-). Total utbetaling kan forventes å bli EUR 13650-19500 (NOK 123 070-175 800,-). Avtalen forutsetter at abonnement på tidsskriftpakken opprettholdes i avtaleperioden. Verdien på denne justeres i forhold til utgivers totale APC-inntekt, det som kalles global offset. Det er usikkert hva denne besparelsen vil bli, men denne offset-avtalen vurderes totalt sett som såpass god at vi trolig går inn på den som et prøveprosjekt for perioden 2017-2019.

Springer Compact

Springer Compact kombinerer åpen tilgang til artikler og gratis Open Access-publisering (ingen APC) i én og samme betalingsordning. Det svenske Bibsamkonsortiet har inngått en slik avtale med Springer.

Kungliga biblioteket skriver på sin blogg 7. juli 2016: Kungliga biblioteket har inom ramen för Bibsamkonsortiet inlett ett pilotprojekt och tecknat ett nytt avtal med det vetenskapliga förlaget Springer. Avtalet innebär att deltagande organisationers forskare kan publicera sina artiklar öppet tillgängligt (open access) i drygt 1 650 av Springers hybridtidsskrifter.

Modellen er samme type avtale som bl.a. Max-Planck instituttet i Tyskland har inngått med Springer. Den svenske avtalen har varighet ut 2018. <http://www.kb.se/aktuellt/nyheter/2016/Sverige-forst-i-Norden-med-ny-modell-for-oppet-tillgangliga-forskningspublikationer/>

Springers tilbud var 50% økning i pris på gjeldende abonnementsavtaler for at Springer Compact skulle inkluderes i avtalen. Tilbudet ble avslått.

5.7. E-ressurser – kostnader og bruk

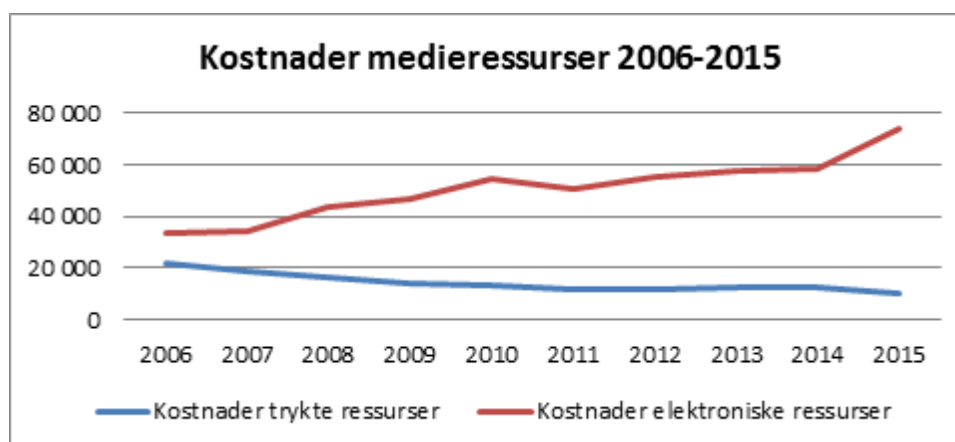
Regnskap UB totalt - Tidsskrifter, elektroniske (beløp inkl. mva.)		2013	2014	2015*	2016**
Utgifter					
	-Tidsskrifter, elektroniske	39 489 000	44 916 000	57 787 000	63 310 000
	Herav CRISStin-avtaler			40 804 601	48 579 310

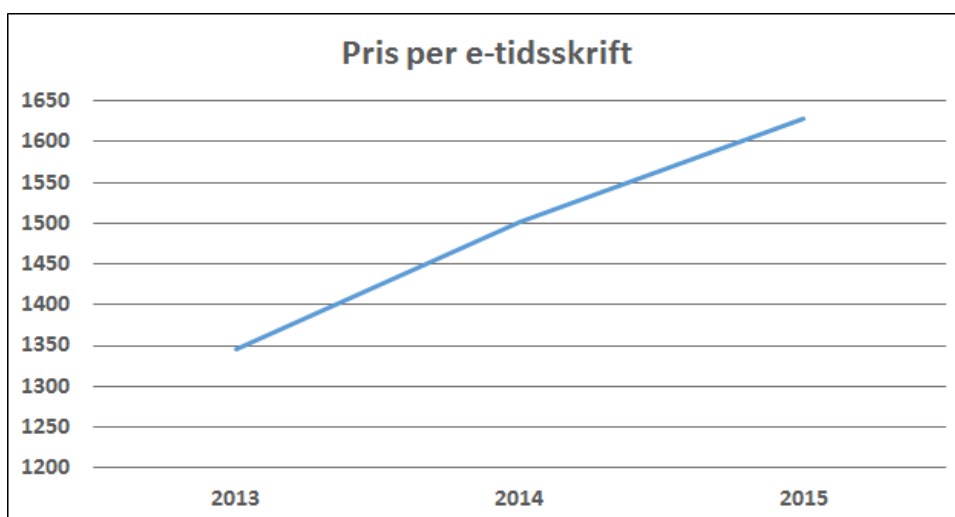
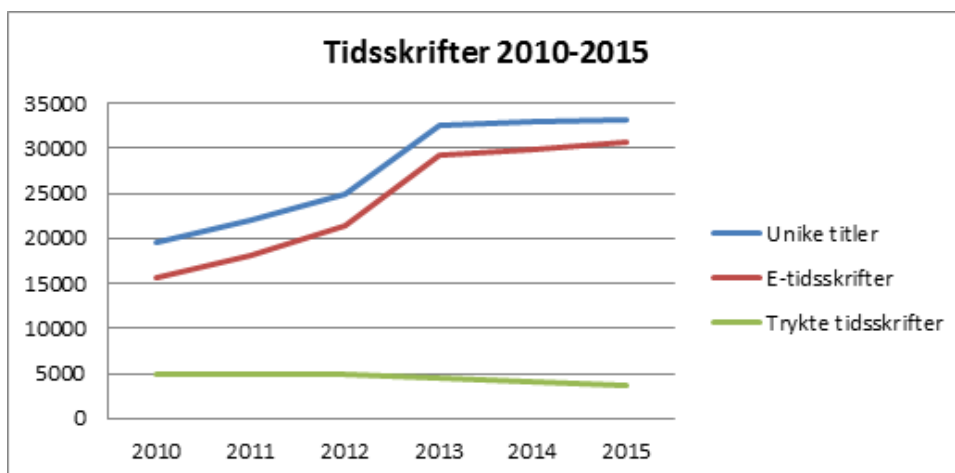
*Økningen fra 2014 til 2015 skyldes virksomhetsoverdragelsen av medisinsk bibliotek på OUS

Budsjett UB totalt - Tidsskrifter, elektroniske (beløp inkl. mva.)		2015	2016**	2017
Budsjett				
	-Tidsskrifter, elektroniske	53 642 000	63 456 000	59 649 000

**Ekstrabevilgning i 2016 grunnet valutasituasjonen.

UBs totale mediekjøp i 2015 var på 84 millioner. Av dette gikk ca 88% til e-ressurser.

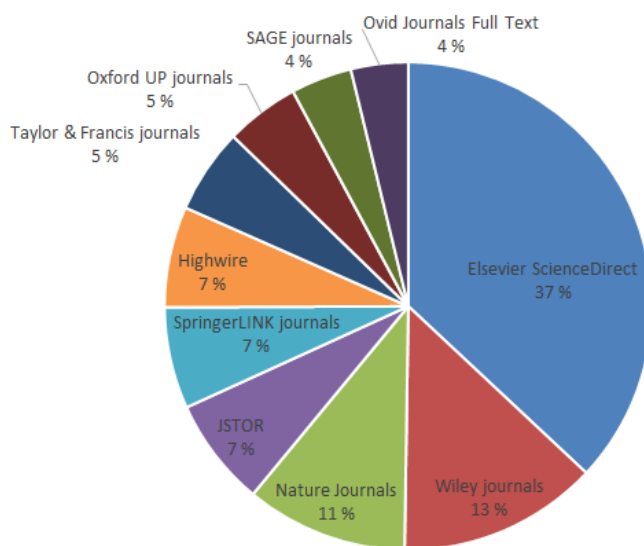
Bruk av e-ressurser fra NB-statistikken:

	Søk		Viste poster/ nedlastninger	
	2015	2014	2015	2014
Referanse	1 062 782	906 725	1 067 594	899 400
Fulltekst	791 063	490 819	3 387 172	3 291 831
Bok	24 955	28 012	756 228	633 797
Andre	1 120 851	1 284 608	168 919	167 374

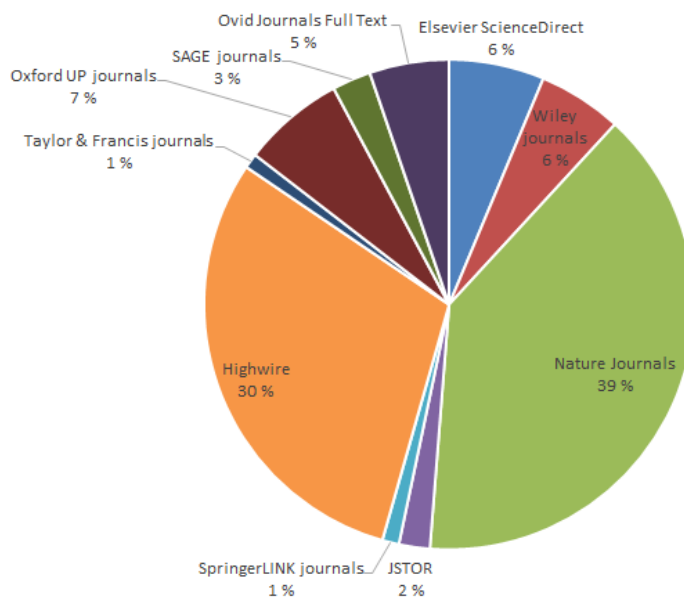
Sum	2 999 651	2 710 164	5 379 913	4 992 402
------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Viste poster/nedlastninger inkluderer all bruk og oppslag av ressursene; abstracts, leksikonartikler, oppslag i ordbøker, visning av referanser i databaser. Bruk av e-tidsskrifter i form av viste fulltekstartikler utgjør snaut 3,4 millioner av dette. De siste årene har bruken vist en jevn økning.

Topp 10 nedlastninger artikler delt på antall tidsskrifter 2015 – prosentvis fordeling:

Topp 10 nedlastninger artikler delt på antall tidsskrifter 2015 – prosentvis fordeling:

5.8. Høringssvar Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Dato: 01.11.2016
Deres ref.: 16/5816
Vår ref.: 2016/8650 HERMAS

Høring - Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Universitetet i Oslo (UiO) viser til høringsbrev av 05.07.2016, og takker for anledningen til å komme med høringsinnspill i denne saken.

Det er stor enighet om at forskningsresultater må bli mer åpent tilgjengelige enn de er i dag. Likevel går utviklingen mot mer *Open Access* skuffende langsomt. Rapporten gir et viktig bidrag til det videre arbeidet med *Open Access*, men vi er i tvil om forslagene i rapporten i seg selv vil være tilstrekkelig for å få til en nødvendig endring til åpen tilgang til forskningsresultater.

- Slik UiO ser det vil ikke de foreslåtte virkemidlene medføre en reell økning i åpen tilgang. Det kreves tydeligere politisk vilje og tiltak for å få til en nødvendig gjennomgående endring av dagens modell for tilgang og finansiering av vitenskapelig publisering
- Rapporten legger stor vekt på Grønn *Open Access*, og dette er i tråd med eksisterende OA-politikk ved UiO. Likevel mener UiO at Gull *Open Access* er riktig langsiktig retning for å fremme åpen tilgang til forskningsresultater
- UiO støtter ikke ytterligere insentiver eller tiltak som gir merarbeid til forskerne samt legger føringer for publiseringskanal. Det viktigste nå er å mønstre politisk vilje – nasjonalt og internasjonalt - for å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene. Det er her det bør satses, og det er her de store fremskrittene må komme.

Første setning i rapporten er beskrivende for Regjeringens ambisjon med *Open Access*:

*«Regjeringen har som mål at resultater av norsk forskning skal være åpent tilgjengelige og vil at Norge skal være **et forsiktig foregangsland** i dette arbeidet.»*

Det er synd hvis arbeidsgruppen har oppfattet sitt mandat fra Regjeringen til å være forsiktige. Erfaringene etter mange år med ambisjoner om mer åpen tilgang er at gode intensjoner ikke er nok.

Det trengs kraftigere politisk vilje til for å flytte dette feltet i riktig retning. En hovedgrunn for at vi ikke lykkes med dagens politikk er at de store akademiske forlagene ikke har interesse av å endre dagens modell. Utvalget gir ingen nye virkemidler for å presse frem en endring.

Rektor

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemeveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Oppmerksomheten bør først og fremst rettes mot å følge opp og implementere [initiativet Open Access 2020](#). Grunnideen bak Open Access 2020 er å gjøre de eksisterende abonnementsbaserte tidsskriftene åpne for allmennheten, og at dette er mulig innenfor dagens økonomiske rammer. Dette vil man gjøre i samarbeid med forlagene. Det er altså ikke snakk om å «ta knekken på» forlagene. De har og vil fortsatt ha en svært viktig funksjon. For å nå målet om fullstendig Open Access, må vi ha en gjennomgående endring av dagens modell for tilgang og finansiering av vitenskapelig publisering. Det vil si overgang fra en abonnementsbasert modell til en økonomisk bærekraftig modell der alle tidsskrifter blir Open Access (Gull Open Access), og kostnadene er knyttet opp mot selve publiseringen i tidsskriftene. Modellen må sikre at også forskere som ikke har faste stillinger ved institusjoner får anledning til å publisere Gull Open Access.

Rapportens del 1. Nasjonale mål og retningslinjer

UiO støtter punkt 4,5,6 og 7 i de nasjonale retningslinjene.

UiO har følgende kommentarer og presiseringer til punkt 1,2 og 3:

Punkt 1.: Forskere finansiert av norske offentlige midler skal som førstevalg publisere sine vitenskapelige artikler i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt gull Open Access).

UiO mener at dette punktet ikke kan forstås som et krav, men kun en anbefaling i valget mellom likeverdige publiseringskanaler. Et krav om publisering i Open Access-tidsskrifter bryter med prinsippet om akademisk frihet til å velge publiseringskanal. Videre er det store forskjeller mellom fagmiljøene i hvorvidt forskerne har tilgang til Open Access-tidsskrifter på høyt nivå. For eksempel er det en del fagmiljøer innen humaniora og samfunnsvitenskap som ikke har Open Access-tidsskrifter på nivå 2.

Punkt 2.: Forskere som velger tidsskrift uten åpen tilgang, skal gjøre artikkelen åpent tilgjengelig i et vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). Tilgang bør gis maksimalt seks måneder etter publisering for STM-fagene (Science, Technology and Medicine) og tolv måneder for humaniora og samfunnsvitenskap i tråd med EU-kommisjonens anbefalinger.

Dette er i tråd med UiOs egen OA-politikk, et krav fra EU i Horizon 2020-programmet, og har vært en viktig del av arbeidet med å fremme åpen tilgang. Likevel er UiOs erfaring at det i praksis er svært vanskelig å få forskerne til å deponere artikkelen i vitenarkivet. Dette skyldes både at forskerne opplever det som en ekstra administrativ belastning samt at det i de fleste tilfeller ikke er den ferdige artikkelen som deponeres (pre- eller post-print).

UiO vil presisere at vi støtter kravene fra EU og Punkt 2 foreslått i rapporten. Dog er det viktig at dette ikke går på bekostning av eller svekker innsatsen mot å endre de mer strukturelle hindringene for mer åpen publisering. Det viktigste nå er å mønstre politisk vilje – nasjonalt og internasjonalt - for å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene. Det er her det bør satses, og det er her de store fremskrittene må komme.

Punkt 3: Alle forskningsutførende institusjoner skal sørge for at deres forskningsartikler deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av om det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig. Deponering er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen.

UiO støtter ikke kravet om at deponering i vitenarkiv skal være en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen. Dette vil pålegge forskerne en ekstra administrativ belastning, uten at det i særlig grad vil øke åpen tilgang til forskning.

Rapportens del 2. Tiltak og forutsetninger

Tiltak: Innføring av insentiv for å velge åpen publisering

UiO mener at et slikt insentiv vil gå på bekostning av den akademiske friheten til den enkelte forsker. Det er grunnleggende at forskerne kan fritt velge publiseringskanal ut i fra faglige hensyn. En ytterligere styring av forskere er ikke en ønsket utvikling.

Tiltak: Deponering i vitenarkiv lokalt og nasjonalt

UiO støtter ikke at deponering i vitenarkiv skal være en forutsetning for at artikkelen skal telle i den resultatbaserte omfordelingen (jf. Retningslinje 3). Likevel støtter UiO at det utvikles et nasjonalt vitenarkiv, primært på grunn av reduserte kostnader til teknisk drift.

Tiltak: Styrking av samarbeid om avtaler med internasjonale forlag

Mesteparten av midlene til tidsskriftabonnementer går til noen få store internasjonale forlag, som i praksis opererer i et monopolmarked. Det er liten tvil om at dette er en av de store hindringene for å lykkes med en overgang til åpen tilgang til forskningsresultater. Politisk forankring på øverste nivå, styrking av samarbeidet og deltagelse fra forsknings- og institusjonsledelse i forhandlingsprosessen er en nødvendig forutsetning for løse dette.

UiO støtter de øvrige tiltakene og forutsetningene

Rapportens del 3. Bakgrunn og drøfting

UiO mener at drøftingen er grundig og velskrevet, og beskriver de viktigste aspektene rundt arbeidet med åpen tilgang.

Oppsummering

Oppsummert mener UiO at følgende bør være sentralt i Regjeringens strategi for å fremme åpen tilgang til forskningsresultater:

- Klart politisk mål om at alle vitenskapelige artikler skal være åpent tilgjengelig innen 2020, i tråd med vedtak fra EUs *Transition Towards an Open Science System*
- Politisk vilje til å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene
- Økt samarbeid om forhandling av avtaler med forlag og leverandører og at dette forankres på ledelsesnivå ved de enkelte institusjonene
- Støtte opp om nasjonale og internasjonale OA-initiativ
- Sikre finansiering og infrastruktur for eksisterende norske OA-tidsskrifter
- Videreføre NFRs Stimuleringstiltak for åpen publisering (STIM-OA)

Med hilsen

Ole Petter Ottersen
rektor

for
Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Saksbehandler:

Håvard Kolle Riis
+4722844080, h.k.riis@ub.uio.no

Herman Strøm
+4722856034, herman.strom@admin.uio.no